

Εκπομπή **BABYΛΩΝΙΑ** | Τρομοκρατικές επιθέσεις και **ISIS (audio)**

Εκπομπή **BABYΛΩΝΙΑ**.

Κάθε Παρασκευή στις **14:00**, στην **ERTOPEN**.

Αναλύσεις και σχολιασμός... από τα κάτω.

Ραδιοφωνικά στους 106,7 στα fm για την Αττική και την Εύβοια, στους 96,5 μέσω του εργατικού κέντρου Εύβοιας και στους 97,3 στην Βοιωτία, μέσω του ράδιο "Ένωση".

Διαδικτυακά στο <https://www.ertopen.com/radio>.

Τα ηχητικά όλων των εκπομπών εδώ.

Τραύμα/Τρόμος: Η Διαλεκτική της Αλογης Βίας στη Μέση Ανατολή

Νικόλας Κοσματόπουλος*

Ήταν μια ζεστή μέρα του Ιουλίου 2008. Στις τηλεοράσεις και τα ραδιόφωνα του Λιβάνου κυριαρχούσε η περίφημη ανταλλαγή αιχμαλώτων και νεκρών μαχητών μεταξύ του Ισραήλ και της Χεζμπολάχ, της αυτο- αποκαλούμενης Αντίστασης. Η ανταλλαγή, με διαμεσολαβητή την γερμανική κυβέρνηση, περιελάμβανε από την μια μεριά τις σορούς δύο Ισραηλινών στρατιωτών, που είχαν σκοτωθεί κατά την εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο το καλοκαίρι

του 2006, κι από την άλλη 4 μαχητές της Χεζμπολάχ, που αιχμαλωτίστηκαν το 2006, και τα απομεινάρια των σορών 199 μαχητών και μαχητριών της Αντίστασης, τα οποία είχε στην κατοχή του το Ισραήλ από το 1980 ως το 2006, καθώς και μερικά ζωντανά μέλη του Λαϊκού Απελευθερωτικού Μετώπου της Παλαιστίνης, φυλακισμένων για «τρομοκρατία» από το 1979.[1]

Εκείνη την ημέρα, μαζί με χιλιάδες άλλους Λιβανέζους και Παλαιστίνιους που ήρθαν με λεωφορεία, ταξί κι αυτοκίνητα, βρέθηκα στο ορεινό χωριό της καταγωγής της για την κηδεία της Σαναά Mehaidlī – η οποία λάμβανε χώρα 21 χρόνια μετά τον θάνατό της. Τα απομεινάρια της Σαναά ήταν ανάμεσα σε εκείνα των 199 μαχητών. Για το λάβαρο με το οποίο θα κηδευτεί η Σαναά ξεσπάει μια μάχη με πυροβολισμούς μεταξύ μελών της Αμάλ, της πολιτικής οργάνωσης που συνεργάζεται με την Χεζμπολάχ στη βουλή και την αντίσταση (αλλά με αισθητά μικρότερη κοινωνική αποδοχή) και του SSNP, του συριακού σοσιαλιστικού εθνικού κόμματος (κύριου εκφραστή του αντι-αποικιοκρατικού αραβικού πατριωτισμού). Η μάχη δεν στερείται συμβολισμών: το άψυχο κορμί της πρώτης γυναίκας αντι-κατοχικής βομβίστριας διεκδικείται από το ανερχόμενο πολιτικό Ισλάμ και τον περιθωριοποιημένο αραβικό εθνικισμό.

Δίπλα στον τάφο της τρεις αποσβολωμένες γυναίκες, τρεις γενιές γυναικών, η γιαγιά, η κόρη και η εγγονή, κοιτάνε με μάτια που γυαλίζουν το φέρετρο να κατεβαίνει στη γη, χωρίς να βλεφαρίσουν ούτε μια φορά.

Κοσμικές βομβίστριες

Στις 9 Απριλίου 1985, η δεκαεξάχρονη τότε Σαναά Mehaidlī ανατινάζεται μέσα στο Peugeot της προσεγγίζοντας ένα φυλάκιο του στρατού κατοχής κοντά στην πόλη Τζεζίν στον νότιο Λίβανο παίρνοντας μαζί της Ισραηλινούς στρατιώτες. Θεωρείται η πρώτη επίθεση αυτοκτονίας που πραγματοποιείται από γυναίκα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η Σαναά ήταν μέλος του κοσμικού Συριακού Σοσιαλιστικού Πατριωτικού Κόμματος, το οποίο μαζί με την ισλαμική Χεζμπολάχ και το Κομμουνιστικό Κόμμα του

Λιβάνου πολεμούν την ισραηλινή κατοχή την περίοδο 1982-2000.

Ωστόσο, η γυναικεία αντίσταση στη σιωνιστική κατοχή της Παλαιστίνης και του Λιβάνου πάει αρκετά πιο πίσω, με πολλούς τρόπους και μεθόδους. Για παράδειγμα, στις 29 Αυγούστου 1969 η Leila Khaled, νεαρή ακτιβίστρια του PFLP (Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης), ηγείται της αεροπειρατείας της πτήσης TWA 840 από τη Ρώμη για το Τελ Αβίβ και με τα όπλα επιβάλλει την εκτροπή του Boeing 707 προς τη Δαμασκό. Σύμφωνα με ορισμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η ηγεσία του PFLP πίστευε ότι ο Γιτζάκ Ράμπιν, τότε Ισραηλινός πρεσβευτής στις Ηνωμένες Πολιτείες, θα ήταν στο σκάφος, αλλά αυτός δεν ήταν. Η Khaled ισχυρίζεται ότι διέταξε τον πιλότο να πετάξει πάνω από τη Χάιφα για να μπορέσει να δει τη γενέτειρά της από την οποία είχε εκτοπιστεί το 1948 μαζί με άλλους 400.000 πρόσφυγες. Δεν θα ξαναγυρνούσαν ποτέ.

Στις 10 Μαρτίου του 1995 –και πάλι στον κατεχόμενο Νότιο Λίβανο–, αυτοκίνητο γεμάτο με εκρηκτικά ανατινάσσεται σκοτώνοντας 12 Ισραηλινούς στρατιώτες και τραυματίζοντας άλλους 14. Το σώμα νεαρής γυναίκας βρίσκεται ανάμεσα στα ερείπια του αυτοκινήτου. Τα χρόνια μεταξύ του 1985 και του 1995 μαρτυρούν σημαντική υπεροχή των κοσμικών οργανώσεων στις επιθέσεις αυτοκτονίας από γυναίκες, με επτά σε σύνολο εννέα. Πέντε επιθέσεις πραγματοποιούνται από τα μέλη του SSNP (μεταξύ των οποίων οι γυναίκες Σαναά Mehaidli, Ibtissam Harb, Miriam Khaiirdin, Norma Abi Χασάν), μία από το λιβανέζικο κόμμα Μπάαθ και μία από το Κομμουνιστικό Κόμμα του Λιβάνου.

Από τότε και για κάποια χρόνια, οι γυναίκες φαίνεται να εξαφανίζονται από το προσκήνιο: τουλάχιστον μέχρι το 2002, όταν, στις 27 Ιανουαρίου, η Wafa Idris εκτελεί αποστολή αυτοκτονίας. Όμως το πλαίσιο της δράσης έχει αλλάξει: δεν είναι πλέον ο Νότιος Λίβανος, αλλά η καρδιά της Ιερουσαλήμ (Jaffa Road). Μα και πάλι η μήτρα της επίθεσης είναι κοσμική, αφού η επίθεση οργανώνεται από την πολιτοφυλακή Τανζίμ, παρακλάδι της Φατάχ.

Αλληλλεγγύη α λα καρτ

Στον Λίβανο, η Σαναά Mehaidli, οι γυναίκες και οι άντρες της Αντίστασης συντέλεσαν τα μάλα στην κατάρρευση της κατοχής και την τελική αποχώρηση των στρατευμάτων του Ισραήλ από τον Νότιο Λίβανο τον Μάιο του 2000. Ήταν η πρώτη φορά που η επεκτατικότητα του πιο ισχυρού στρατού στην περιοχή ανακόπτεται μέσα από μια παρτιζάνικη αντίσταση, η οποία συνδυάζει στοχευμένες στρατιωτικές δράσεις και μαζική κοινωνική αλληλλεγγύη, χωρίς και πέρα από το κεντρικό κράτος, αρκετές φορές μάλιστα ενάντια σε αυτό, όπως το Μάιο του 2008, όταν η λιβανέζικη κυβέρνηση προσπάθησε να καταλύσει το μυστικό δίκτυο τηλεπικοινωνιών της Χεζμπολάχ.

Ίσως όμως η συμβολή της Σαναά, της Λέιλα και των άλλων γυναικών της Αντίστασης να είναι σημαντική απέναντι σε μια ακόμα πιο βαθιά κατοχή ιδεολογικού, αν όχι, ιδεοληπτικού τύπου: την κατοχή των εμπειρικών εννοιών, των κυρίαρχων αφηγήσεων, των νοητικών και ηθικών σχημάτων, τα οποία μεσολαβούν, φιλτράρουν και συχνά καθορίζουν το πώς κατανοούμε (ή δεν κατανοούμε) τη βία και την πολιτική στην Μέση Ανατολή και αλλού.

Έχουν λοιπόν σημασία αυτές οι ιστορίες και βιογραφίες της Αντίστασης ακριβώς επειδή δεν χωράνε, δεν βολεύονται στα κυρίαρχα αναλυτικά σχήματα – που θέλουν π.χ. τον βομβιστή αυτοκτονίας να είναι άντρας, νέος, τζιχαντιστής, με τη γυναίκα σπίτι μόνη με τα παιδιά.

Ακόμα μεγαλύτερη σημασία έχει ίσως να αναρωτηθούμε γιατί και πώς η βομβίστρια αυτοκτονίας εξαφανίζεται από τις επίσημες αφηγήσεις για την μεσανατολική βία – παρ' όλο που ακόμα και το 2002, στο πλαίσιο της δεύτερης Ιντιφάντα, γυναίκες-μέλη κοσμικών απελευθερωτικών οργανώσεων εκτελούν επιθέσεις αυτοκτονίας ενάντια στην ισραηλινή κατοχή της Δυτικής Όχθης.

Ποιες ηγεμονικές αναγνώσεις μεσανατολικής βίας εντάσσουν αναφανδόν τις γυναίκες στα άβουλα θύματα της βίας; Άβουλα

θύματα τόσο της άλογης και αλόγιστης βίας του πολέμου όσο και της πατριαρχικής βίας, της εκπορευόμενης από την πολιτιστική καθυστέρηση των αντρών τους.

Εχει σημασία να αναρωτηθούμε επίσης ποιες ηγεμονικές αναγνώσεις υπαγορεύουν ότι η απελευθέρωση αυτών των γυναικών, των εσαεί θυμάτων, μπορεί να συντελεστεί μονάχα είτε μέσα από τις δυτικές πρακτικές ανθρωπίνων και γυναικείων δικαιωμάτων (για τους απανταχού φιλελεύθερους) ή τον αγώνα για την κοσμική ουτοπία (για τους ριζοσπάστες αριστερούς και αναρχικούς). Ποιες ηγεμονικές αναγνώσεις επιβάλλουν τη διάκριση μεταξύ κοσμικής και θρησκευτικής αντικατοχικής βίας ως όρο αναγκαίο και ικανό για την παροχή και εκδήλωση αλληλεγγύης σε όσους αγωνίζονται για την ελευθερία όπως αυτοί την καταλαβαίνουν;

Τελικά, πώς οι ίδιες οι πρακτικές των κινημάτων αντίστασης στην κατοχή και τη μισαλλοδοξία μάς βοηθούν να κατανοήσουμε και να αντισταθούμε στην άλλη κατοχή, την κατοχή των ηθικών και νοητικών μας σχημάτων από αποικιοκρατικές, ρατσιστικές, σεξιστικές και ισλαμοφοβικές αντιλήψεις, που μπορεί αρκετά συχνά να είναι καλυμένες με φιλελεύθερους, αριστερούς ή ακόμα και με αντιεξουσιαστικούς μανδύες;

Οι ερωτήσεις αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο γιατί η ισλαμοφοβία και ο ρατσισμός εξαπλώνονται σαν λαίλαπα στη Δύση και την Αριστερά της, αλλά κι επειδή η Ροτζάβα είναι το πρώτο μεσανατολικό κίνημα αντίστασης, που απολαμβάνει αμέριστη υποστήριξη από την Αριστερά και την αντι-εξουσία στον Δυτικό κόσμο, μετά ίσως από 30 ολόκληρα χρόνια και την πρώτη παλαιστινιακή Ιντιφάντα!

Πώς μπορούμε να εξηγήσουμε αυτό το 30ετές χάσμα αλληλεγγύης, συνεργασίας και αλληλομάθησης; Γιατί, με άλλα λόγια, απορρίπτουμε την αλληλεγγύη αλλά και τη δυνατότητα να διδαχτούμε από μη-κοσμικές μορφές αντίστασης, παρ' όλη την αποδεδειγμένη δυνατότητά τους να συνδυάσουν απελευθερωτική δράση και κοινωνική αλληλεγγύη, όπως η λιβανέζικη Χεζμπολάχ;

Ισχυρίζομαι ότι απαντήσεις για τα ερωτήματα αυτά μπορούν να ψηλαφηθούν στην «απο-παγκοσμιοποίηση» της αλληλλεγγύης, της αλληλοκατανόησης και της συννενόησης μεταξύ αντι-αποικιοκρατικών κινήματων στον Παγκόσμιο Νότο, από τη μια, και των αντι-καπιταλιστικών κινήματων στον Βορρά, από την άλλη, που συντελέστηκε από το 1980 και μετά.

Ασφάλεια/Συμπόνια: Γενεαλογίες απολιτικής βίας

Η βία είναι η μαμή της ιστορίας, ισχυρίστηκε ο Μάρξ. Ωστόσο, για να διαμορφώσουμε μια πρώτη απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις, που έθεσα παραπάνω, ίσως να πρέπει να αναποδογυρίσουμε τη ρήση: *Η ιστορία είναι η μαμή της βίας*. Ή, πιο περιφραστικά, η ιστορία είναι η μαμή (που ανέδειξε τη συμπόνια, από τη μια, και την ασφάλεια, από την άλλη, σε ηγεμονικά κι αλληλοσυμπληρούμενα νοητικά και ηθικολογικά σχήματα, τα οποία οργάνωσαν κι ακόμα οργανώνουν την ανάλυση) της βίας (στη Μέση Ανατολή).

Η συμπόνια και η ασφάλεια, με τα συναισθηματικά απότοκά τους, το *τραύμα* και τον *τρόμο*, υπήρξαν τα ηγεμονικά φίλτρα κατανόησης και προσέγγισης της μεσανατολικής βίας από το '80 και μετά, αλλά και οι βασικοί άξονες παρέμβασης με στόχο την ειρήνευση, στην οποία αφιερώθηκαν στρατιές ειδικών κι οργανισμών, ποταμοί κονδυλίων και τεχνολογιών, πληθώρα δογμάτων και θεωριών.

Πολιτικά μιλώντας, ίσως να έχει ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι από τη μια η οργανωμένη παγκόσμια συμπόνια στα θύματα του πολέμου υπήρξε πεδίο δόξης λαμπρόν για πρώην αριστερούς και μαοϊκούς στην Δύση, οι οποίοι αποκήρυξαν τον σοσιαλισμό ειδικά μετά τις μαζικές γενοκτονίες φιλικών καθεστώτων στην Ασία (Βιετνάμ, Καμπότζη) και την αποκάλυψη των ρωσικών γκουλάγκ. Από την άλλη πλευρά, η παγκόσμια εκστρατεία για την ασφάλεια υπήρξε στην αρχή η οργανωμένη απάντηση απέναντι στην απώλεια της Δυτικής κυριαρχίας στις πηγές ενέργειας της Μέσης Ανατολής την περίοδο της απελευθέρωσης από την αποικιοκρατία και ειδικά μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973.

Στην πρώτη περίπτωση, σοκαρισμένοι από τις παράπλευρες απώλειες στο κυνήγι της πολιτικής ουτοπίας στον τρίτο κόσμο, πολλοί κοσμικοί επαναστάτες της Δύσης στράφηκαν στον ουμανισμό και επικεντρώθηκαν στο να σωθούν ζωές στον ίδιο κόσμο, χωρίς να παίρνουν πολιτική θέση και ανεξάρτητα από το εκάστοτε πλαίσιο της βίας – εκτός βέβαια από το Αφγανιστάν, όπου οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα πχ συντάχθηκαν ανοιχτά με την αμερικανική πολιτική στήριξης στους μουτζαχεντίν ενάντια στους Σοβιετικούς.

Ο Ισραηλινός αντισιωνιστής συγγραφέας Εγιάλ Βάιτμαν αφηγείται: Λεγεώνες δυτικών διανοούμενων που είχαν υποστηρίξει την αντίσταση στην Αλγερία και στο Βιετνάμ τώρα κατήγγειλαν την άλλοτε ματαιότητα και τον αφελή ρομαντισμό τους. Οι άνθρωποι του τρίτου κόσμου, είπαν, δεν είχαν επωφεληθεί αρκετά από τον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό. Η αντίστασή τους στην αποικιοκρατία είχε εκθρέψει έναν βάρβαρο και ξενοφοβικό αντι-Δυτισμό, έναν αντι-δημοκρατικό φανατισμό και τη μισαλλοδοξία (των οποίων κλασικό παράδειγμα είναι ο περίφημος «ισλαμο-φασισμός»), όλα ντόπια προϊόντα που δεν είχαν τίποτα να κάνουν με τον πολιτισμό του λευκού αντρός.

Στη δεύτερη περίπτωση, το δόγμα της εθνικής ασφάλειας προωθήθηκε από τις αμερικανικές πολιτικές, στρατιωτικές και οικονομικές ελίτ ως μέσο για τη διοχέτευση των πετροδολαρίων από τα αραβικά και ιρανικά χέρια πίσω στις δυτικές τσέπες μέσα από την αγορά υπερσύγχρονων οπλικών συστημάτων και τον ανταγωνισμό των αραβικών κρατών, όπως υποστηρίζει ο καθηγητής Μεσανατολικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια Τίμοθυ Μίτσελ. Η ασφάλεια υπήρξε επαγγελματικό πεδίο δόξης λαμπρόν και οργανωτική μήτρα ακραίων συντηρητικών πολιτικών και ακτιβιστών στην Αμερική, το Ισραήλ, τη Βρετανία και αλλού στη Δύση. Απογοητευμένοι από την ιδεολογική ηγεμονία της Αριστεράς στα πανεπιστήμια μετά το '68, που δεν βοήθούσε στην προώθηση της ιδεολογικής τους ατζέντας, και στριμωγμένοι από τα αντι-αποικιοκρατικά κι εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα στον Παγκόσμιο Νότο, οι οπαδοί της ασφάλειας στράφηκαν στον στρατό, στις

υπηρεσίες ασφαλείας, τα μαζικά μίντια και τις δεξαμενές σκέψεις, οι οποίες ήταν ελεγχόμενες από τη βιομηχανία όπλων, τις εταιρείες τεχνολογιών ασφάλειας κι άλλους παρόμοιους φορείς.

Η παγκοσμιοποίηση της συμπόνιας στο πλαίσιο μιας νέας γενεαλογίας της βίας ως παρελθοντικού τραύματος σήμαινε τη νοητική ανάλυση της ανθρωπότητας με βάση την εικόνα του θύματος. Από αρχικό συναίσθημα η συμπόνια οργανώθηκε σε ανθρωπιστικές υποδομές ανά τον κόσμο. Από την άλλη, η παγκοσμιοποίηση της ασφάλειας στο πλαίσιο μιας νέας γενεαλογίας της βίας ως μελλοντικού τρόμου σήμαινε τη νοητική ανάλυση της ανθρωπότητας με βάση της εικόνα του θύτη. Από αρχικό συναίσθημα η ασφάλεια οργανώθηκε σε αντι-τρομοκρατικές υποδομές, κρατικές και μη, ανά τον κόσμο.

Πάρα τις απολίτικες διακηρύξεις, η βιομηχανία της συμπόνιας γεννήθηκε μέσα από την ιδεολογική μήτρα του δυτικού φιλελευθερισμού, στις παρυφές του οποίου συναντήθηκε με τη βιομηχανία της ασφάλειας. Γιατροί και ανθρωπιστές δρούσαν με βάση τη συμπόνια για τα θύματα, ενώ στρατηγοί και μιλιταριστές δρούσαν με στόχο την καταπολέμηση του τρόμου. Αυτά τα πεδία δύσκολα τα ξεχωρίζει κανείς στο πεδίο των μαχών σήμερα. Ανθρωπιστικές οργανώσεις συχνά έχουν την ίδια ρητορική με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, που γίνονται συχνά στο όνομα της υπεράσπισης των ανυπεράσπιστων πληθυσμών, όπως στη Λιβύη, το Αφγανιστάν και αλλού.

Στο πλαίσιο της θεωρίας, η δουλειά της Hannah Arendt για τον ολοκληρωτισμό ήταν από τις πιο σημαντικές συνεισφορές σε μια πρακτική κατανόησης και οργάνωσης της παγκόσμιας σκέψης που έγινε γνωστή στα νεότερα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου ως «αντι-ολοκληρωτισμός». Αυτή η αντίληψη έχει βοηθήσει σε μια πολύπλευρη πολιτική μετατόπιση μέσα στην Αριστερά και παραπέρα, η οποία προωθείται κυρίως στην μετα-’68 περίοδο και κατά την οποία «Δυτικοί ριζοσπάστες» στρέφουν το επίκεντρο της πολιτικής τους δέσμευσης στην καταπολέμηση ολοκληρωτικών καθεστώτων σε όλο τον «δεύτερο» και τον «τρίτο» κόσμο. Γι’

αυτούς τους πρώην μαρξιστές, η «γενική αντίφαση» δεν ήταν πλέον μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου, αλλά μεταξύ δημοκρατίας κι ολοκληρωτισμού. Σε αυτό το σχήμα, η έμφαση στην παθητική και αντι-πολιτική, σχεδόν θρησκευτική διαλεκτική των θυμάτων και των θυτών αντικαταστέει την ταξική διαλεκτική μεταξύ του προλεταριάτου και της αστικής τάξης, γράφει ο Βάιτμαν.

Η κυρίαρχη διάκριση θύματος-θύτη, και η κριτική της βίας στο όνομα της συμπόνιας και της ασφάλειας, την οποία σχεδίασα πολύ αχνά εδώ, φαίνεται να δικαιώνει την Αρεντική αντίληψη για τη θεμελιώδη διάκριση μεταξύ βίας και πολιτικής, χωρίς απαραίτητως να συμμερίζεται την κριτική της ανάλυση για τον καπιταλισμό.

Όσο οι διανοούμενοι και ακτιβιστές στον Βορρά αναδείκνυαν το θύμα της βίας ως το κατεξοχήν απο-πολιτικοποιημένο υποκείμενο, το οποίο έπρεπε να σωθεί πάση θυσία και πέρα από όποια πολιτική ένταξη, τόσο εντρυφούσαν στην ανάδειξη του θύτη ως του κατεξοχήν απο-πολιτικοποιημένου υποκειμένου το οποίο έπρεπε με κάθε τρόπο να πολεμηθεί πέρα και ανεξάρτητα από όποιο πολιτικό πλαίσιο. Με αυτήν την έννοια, η ανάδειξη π.χ. της θρησκείας (και ειδικά του Ισλάμ) ως της αποπολιτικοποιημένης-πολιτιστικής μήτρας παραγωγής άβουλων θυμάτων και άλογων θυτών φέρνει κοντά και ενώνει ουμανιστές και ασφαλειολόγους, στην αμέριστη αλλά και πατερναλιστική συμπάθειά τους στο θύμα και την απέραντη αλλά και παθιασμένη αντιπάθεια τους στον θύτη. Μαζί και οι δύο στερούν από το θύμα και τον θύτη την πολιτική υπόσταση μέσα από τη μετατροπή τους σε παθολογικά όντα, είτε λόγω του παρατεταμένου τραύματος είτε λόγω του παράλογου τρόμου.

Η Χεζπολάχ, η Παλαιστινιακή Αντίσταση, οι αραβικές εξεγέρσεις, οι συριακές πολιτοφυλακές και η Ροτζάβα απαντούν με διαφορετικούς τρόπους στο δίπολο τραύμα-τρόμος και την εκστρατεία αποπολιτικοποίησης της βίας στη Μέση Ανατολή. Αλλά σε αυτό το ζήτημα θα χρειαστεί να επανέλθουμε...

Βιβλιογραφία:

- Arendt, Hannah. *The origins of totalitarianism*. Vol. 244. Houghton Mifflin Harcourt, 1973.
- Mitchell, Timothy. *Carbon democracy: Political power in the age of oil*. Verso Books, 2011.
- Weizman, Eyal. *The least of all possible evils: Humanitarian violence from Arendt to Gaza*. Verso Books, 2011.

[1] Ανάμεσα στους απελευθερωθέντες ήταν κι ο Σαμίρ Καντάρ, καταδικασμένος και φυλακισμένος για δολοφονίες ομήρων κατά μια πολεμική επιχείρηση στο Ισραήλ το 1979 σε ηλικία 19 ετών. Ο Καντάρ δολοφονήθηκε λίγους μήνες μετά την απελευθέρωσή του από το Ισραήλ στην Συρία.

*Καθηγητής Πολιτικής Ανθρωπολογίας και Διεθνών Σπουδών στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βυρηντού (AUB).

Σημείωση: Το κείμενο είναι απόσπασμα ομιλίας στο B-Fest 2016 κι απότοκο της διδακτορικής έρευνας του συγγραφέα πάνω στους ειδικούς της ειρήνης και της βίας στην Μέση Ανατολή.

Η Ευρωτουρκική Συμφωνία ως Ιαχή Πολέμου και η Κατάσταση Εξαίρεσης από τα Κάτω

#Sykes Picot over[1]

Σπύρος Τζουανόπουλος

«Αλλαμντουλιλά[2]. Σήμερα έχουμε τη χαρά να συμμετέχουμε στην καταστροφή των συνόρων που τοποθετήθηκαν από τους ταουαχίτ[3] για να εμποδίζουν τους Μουσουλμάνους να ταξιδεύουν στις χώρες τους. Οι ταουαχίτ τεμάχισαν το Ισλαμικό Χαλιφάτο και το μετέτρεψαν σε χώρες όπως η Συρία και το Ιράκ, κυβερνώμενες από

νόμους φτιαγμένους από τον άνθρωπο. Αλλαμντουλιλά, ο Αλλάχ ευλόγησε τους μουτζαχεντίν[4] με την καταστροφή αυτών των συνόρων. Εκεί μπόρεσαν οι μουτζαχεντίν να δείξουν τη δύναμή τους, με τη Χάρη του Αλλάχ... Αλλαμντουλιλά, σήμερα ξεκινάμε το τελευταίο στάδιο μετά τη διάσπαση της Ούμμα[5]. Αλλαμντουλιλά, ξεκινήσαμε σήμερα να ενωνόμαστε ενάντια στις δολοπλοκίες των απίστων. Το σχέδιό τους ήταν το διαίρει και βασίλευε. Αυτό είχαν κάνει σε μας...»

Από βίντεο του ISIS, 29/6/2014

Στις 29 Ιουνίου 2014, η ένοπλη οργάνωση ISIS ανακηρύσσει Ισλαμικό Χαλιφάτο. Αντίθετα από ό,τι περίμενε κανείς μέχρι τότε, το βίντεο της οργάνωσης δεν επικέντρωσε σε πολεμικά κατορθώματα, αλλά σε μια πολιτική διακήρυξη απόφθεγμα, η οποία γίνεται και hashtag στο twitter: «η συνθήκη Sykes Picot έλαβε τέλος» ή αλλιώς, «Kaser al Hudud», δηλαδή η θραύση των συνόρων. Υπογραφείσα μυστικά το 1916 μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας, η συνθήκη του Sykes Picot σχηματοποιούσε για πρώτη φορά τα σύνορα Ιράκ – Συρίας και αποτέλεσε κομβικό σταθμό στην ιστορία της αποικιοκρατίας. Ακόμα και τα ανταποικιοκρατικά κινήματα της περιοχής αποτέλεσαν την αντεστραμμένη όψη της δυτικής αντίληψης για το έθνος-κράτος και δεν ξέφυγαν από τη διευθέτηση του Sykes Picot. Το ISIS αναφέρεται όμως σε χαλιφάτο, ξεφεύγοντας από το έθνος-κράτος και διαπερνώντας κάθετα όλες τις μουσουλμανικές κοινωνίες που αμφισβήτησαν τις εθνικές δικτατορίες τους – Τυνησία, Αλγερία, Αίγυπτος, Υεμένη, Νιγηρία, Ιράκ, Συρία. Παράλληλα με τη διασπορά του, καταλαμβάνει έδαφος με συνέχεια και ιδρύει διοικητική δομή με πρωτεύουσα τη Ράκα.

Το ISIS δεν είναι η μόνη οργάνωση-κίνημα που θέτει ως στόχο την κατάληψη εδάφους και τη δημιουργία θεσμών διακυβέρνησης. Από το 2011, η κουρδική ένοπλη οργάνωση YPG/YPJ διεξάγει πόλεμο ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος και άλλες οργανώσεις για τη θεμελίωση αυτόνομης περιοχής, χωρίς εθνοτικό πρόσημο αλλά ομοσπονδιακή διακυβέρνηση και αμεσοδημοκρατικές δομές. Άλλη μια προσπάθεια που κινείται πέραν της λογικής του έθνους-

κράτος πάνω στην κατάρρευση Συρίας και Ιράκ, δηλαδή στα κράτη που γεννήθηκαν με τη συνθήκη Sykes Picot, μέσα σε ένα πολύ αιματηρό ανακάτεμα εθνοτήτων, θρησκειών και ομάδων. Το προσφυγικό ρεύμα που παρήγαγε και παράγει ο όλεθρος του πολέμου οδηγεί σε εκατομμύρια απάτριδων που η συντριπτική πλειοψηφία τους θέλουν να ενταχθούν στις κεντροευρωπαϊκές κοινωνίες, έχοντας χάσει την αναφορά στην «πατρίδα» τους.

Μπροστά σε αυτή την εξελισσόμενη πραγματικότητα, η γραφειοκρατία της Δύσης αρχικά στάθηκε αμήχανη. Η μεταπολεμική συναίνεση της μεταχείρισης του πρόσφυγα ορίστηκε από έθνη-κράτη και υπό το Leitmotiv της φρίκης των σφαγών σε ευρωπαϊκό έδαφος. Το προσφυγικό ρεύμα των τελευταίων ετών διαφοροποιείται ποιοτικά και ποσοτικά από παλαιότερα. Από τη μία, τα ευρωπαϊκά κράτη δεν μπορούν να απαρνηθούν την ανθρωπιστική μεταχείριση προσφύγων, γιατί είναι μεταπολεμικά κράτη και η μνήμη του Άουσβιτς δεν τα αφήνει ακόμα να ασκήσουν θανατοπολιτική (δημόσια). Από την άλλη, προσπαθώντας να επωφεληθούν από την κατάσταση αλλά και να διατηρήσουν τις ισορροπίες στο εσωτερικό τους, δέχονται τον πρόσφυγα όσο αγοράζει ή όσο ρίχνει το μεροκάματο και τον διώχνουν όταν δεν χρειάζεται, διοικώντας στο όνομα του έθνους. Κεντρικός παίκτης αυτής της πολιτικής είναι η Γερμανία με συμμάχους – πiónια την Αυστρία και τις πρώην σοβιετικές χώρες Ουγγαρία, Κροατία, Σλοβακία και Πολωνία. Είναι σημαντικό να ειπωθεί μια διπλή αλήθεια: 1. Η Γερμανία βάζει τα κράτη αυτά να κλείνουν τα σύνορα στο όνομά της, έχοντας αποφασίσει αφενός να εντάσσει όσους θέλει με οικονομικά κριτήρια σε συνεννόηση με την Τουρκία. 2. Στις μετασοβιετικές κοινωνίες απαντάται ο γάμος του νεοφιλελευθερισμού με τον σοβιετικό ολοκληρωτισμό, γάμος που βγάζει ναζιστικό παιδί. Κοινωνίες που για δεκαετίες δεν ανέπτυξαν δομές κοινωνικής αυτοάμυνας και αμφισβήτησης της κρατικής πολιτικής και έχουν μάθει σε βίαιες και εκτεταμένες παρεμβάσεις του κράτους στο κοινωνικό, ενώ παράλληλα έζησαν τον κομμουνισμό ως ρωσική κατοχή, βρίσκουν αναφορά σε ένα έκτρωμα νεοφιλελεύθερης θανατοπολιτικής με πυρήνα το έθνος ως μέρος μιας ευρωπαϊκής λευκής φυλής.

Όσο σοκαριστική είναι η παλινδρόμηση του συνόλου των ευρωπαϊκών κοινωνιών στον φυλετικό εθνικισμό, άλλο τόσο κατανοητή γίνεται ως φοβική αντίδραση μπροστά στην κρίση του έθνους-κράτους. Η μεταπολεμική συναίνεση γκρεμίζεται, όχι γιατί γεννήθηκε κάποιο τέρας εκ του μηδενός –βλ. ISIS–, αλλά γιατί τα υποκείμενα που τη διαμόρφωσαν διαλύονται, θρυμματίζονται, μεταλλάσσονται και καθίστανται θεσμοί κενοί νομιμοποίησης. Ο Δημήτρης Μπελαντής συνοψίζει μεστά αυτή την εξέλιξη στην εξής φράση:

«Το βασικό πρόβλημα των κοινωνιών, που υπάγονται στην πολιτισμική «Αυτοκρατορία της Δύσης» (όπου σιγά-σιγά εντάσσονται με τον ιδιαίτερο τρόπο τους και τα μη δυτικά ιμπεριαλιστικά κέντρα», τύπου Ρωσίας ή Κίνας, μπαίνοντας και αυτά στο πεδίο του προβλήματος) δεν εξαντλείται στην «κατασκευή φραχτών» για τους ξένους [...] είναι η εσωτερική καθεστωτική αποδόμηση του τείχους και του «συνόρου» (με τη ρωμαϊκή έννοια του *limes*) της Δύσης απέναντι στην βαρβαρότητα, βασικά μια βαρβαρότητα εσωτερική στη Δύση και όχι εισαγόμενη από τα μη δυτικά πολιτιστικά και κοινωνικά μορφώματα (όπως οι εκδοχές του Ισλάμ). Το τείχος αυτό που καταρρέει είναι ένα προστατευτικό τείχος, ένα τείχος συμπερίληψης και όχι ένα τείχος αποκλεισμού: είναι οι υπό διάλυση κοινωνικοί δεσμοί στη Δύση». [6]

Η κρίση του *jus publicum europaeum*

Πέντε χρόνια μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο –μεταξύ άλλων και– ναζιστής Καρλ Σμιτ στο έργο του *Nomos der Erde* διαπιστώνει πως «από τον 16^ο αιώνα το Ηπειρωτικό Ευρωπαϊκό διεθνές δίκαιο, το *Jus publicum Europaeum*, ήταν αρχικά και ουσιαστικά ένα δίκαιο μεταξύ κυρίαρχων ευρωπαϊκών κρατών [...] Η «κρατικότητα» δεν αποτελεί παγκόσμια έννοια, έγκυρη σε όλες τις εποχές και ανθρώπους. Στον χώρο και στον χρόνο περιέγραψε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο. [...] Η ολωσδιόλου ασύγκριτη μοναδική ιστορική ιδιαιτερότητα του φαινομένου «κράτος» βασίζεται στο γεγονός ότι η πολιτική μορφή αυτή ήταν το όχημα

της εκκοσμίκευσης. Η εννοιολογική επεξεργασία του διεθνούς δικαίου της εποχής είχε μόνο έναν άξονα: το κυρίαρχο εδαφικά κράτος».[7]

Πράγματι, η έννοια του διεθνούς δικαίου είναι αξεχώριστη από το κυρίαρχο κράτος, που στο όνομα του έθνους διαρρηγνύει τα δεσμά του από την Εκκλησία και τον παπισμό και καταλαμβάνει εδάφη εκτός Ευρώπης για αποικίες. Η μεταπολεμική συναίνεση που αποκρυσταλλώθηκε με την ίδρυση του ΟΗΕ, τη συνθήκη της Γενεύης και άλλες πηγές διεθνούς δικαίου, είχε ως σκοπό τη δραστική αποφυγή ένοπλων συρράξεων μεταξύ κυρίαρχων εθνών-κρατών. Αν χρησιμοποιούσαμε τους όρους του άσπονδου θεωρητικού εχθρού του Schmitt, Hans Kelsen, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο θεμελιώδης Κανόνας (Grundnorm) της μεταπολεμικής περιόδου, ο νόμος που υπακούει συνολικά το δίκαιο, γράφτηκε από έθνη-κράτη. Η κρίση της συσσωμάτωσής τους σε τέτοιες μορφές μεταφέρεται στο σύνολο του νομικοπολιτικού συστήματος που εδράστηκε σε αυτά και αίρει κρίσιμες διακρίσεις: Πολίτης-πρόσφυγας, αστυνομία-στρατός, κράτος-ιδιώτης, εσωτερικό-εξωτερικό, ανθρώπινα δικαιώματα-φονεύσιμες ζωές, μάχιμο υποκείμενο-άμαχος, καθίστανται διαχωρισμοί θολοί και αμφισβητούμενου κύρους. Έτσι, η εποχή μας αναδεικνύει μια σειρά από παραδοξότητες:

– Η Γερμανία θέλει την ανατροπή του Συριακού κράτος υπό τον Άσαντ, αλλά αναγνωρίζει ως Σύριους πολίτες μόνο αυτούς που έχουν εκδώσει διαβατήρια σε περιοχές που ελέγχει το καθεστώς.

– Το Ηνωμένο Βασίλειο φονεύει πολίτη του (Jihadi John) εισβάλλοντας σε ξένο εναέριο χώρο με drone, χωρίς να έχει κηρύξει τον πόλεμο σε κανένα, χωρίς δίκη, χωρίς ούτε έναν αριθμό πρωτοκόλλου για την πράξη αυτή.

– Οργανώσεις που ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο σε έδαφος και έχουν διοικητική δομή (ISIS, YPG-YPJ), δηλαδή με όρους διεθνούς δικαίου κανονικά θα είχαν διεθνή ευθύνη και άρα διεθνή (κρατική) προσωπικότητα, έστω και αμφισβητούμενη, δεν αναγνωρίζονται διότι λείπει το στοιχείο του έθνους έστω σαν σκοπός.

– Αστυνομίες αλλοδαπών κρατών υπό το σήμα της ευρωπαϊκής συνεργασίας FRONTEX σχεδιάζουν και διεξάγουν επιχειρήσεις, ακόμα και συλλήψεις, χωρίς την άδεια του κράτους επί του οποίου επιχειρούν.

– Η διάκριση μαχητή – αμάχου – στρατιώτη – ιδιώτη – τρομοκράτη καθίσταται ολοένα και πιο θολή και δυναμική.

Η σημερινή κατάσταση στη Μέση Ανατολή και το προσφυγικό ζήτημα ανέδειξε το βάθος της κρίσης νομιμοποίησης των ευρωπαϊκών κρατών, σε τίνος το όνομα ασκούν βία. Την ίδια στιγμή που Σύριοι μουσουλμάνοι καταφτάνουν και αποζητούν άσυλο στην Ευρώπη, Ευρωπαίοι λευκοί χριστιανοί ασπάζονται το Ισλάμ και εντάσσονται στο Ισλαμικό Κράτος για να πολεμήσουν εναντίον της. Η αποστοίχιση των κοινωνιών από τις διευθετήσεις αιώνων υπό το κράτος εκφράζονται με διάφορα πρόσημα, όχι πάντα θετικά. Αν και τολμηρή σκέψη, ίσως και αυτή η αποχαλιναγωγήμένη βία του ISIS μπορεί να ιδωθεί ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης του νεωτερικού κράτους ως μέθοδος άσκησης βίας.

Χώροι ανομίας

«- Σου ανέφεραν Γουίλαρντ, γιατί θέλουν να «τερματίσουν» τη διοίκησή μου;

– Μου είπαν ότι έχετε τρελαθεί τελείως και οι μέθοδοί σας είναι «σαθρές».

– Είναι οι μέθοδοί μου σαθρές;

– Δεν βλέπω καμία μέθοδο, κύριε.»

Ο παραπάνω διάλογος θα μπορούσε να είναι εκείνος ενός οπλαρχηγού του ISIS και κάποιου αιχμαλώτου του, αλλά είναι από την ταινία «Αποκάλυψη Τώρα». Η σπουδαία ταινία του Φράνσις Φορντ Κόπολα περιγράφει μια κατάσταση με ανατριχιαστικές αναφορές στη σημερινή: Ο ταγματάρχης Κερτς του αμερικανικού στρατού στέλνεται στον πόλεμο του Βιετνάμ ως ειδικός στις ανορθόδοξες επιχειρήσεις, επιχειρήσεις δηλαδή που το όριο του μαχητή και του αμάχου είναι δυσδιάκριτο και το πεδίο μάχης

είναι παντού, επιχειρήσεις πολιτικές. Σταδιακά αμφιβάλλει για τη δράση του αμερικανικού στρατού και ασκεί έντονη κριτική στους ανωτέρους του. Στο τέλος, χάνει τα λογικά του καθώς τίθεται κατηγορούμενος για φόνο ενός πράκτορα που θεωρούσε ότι έδινε πληροφορίες στον εχθρό. Λιποτακτεί από τον αμερικανικό στρατό και σχηματίζει μια αντάρτικη ομάδα που τον λατρεύει σαν θεό και κατασφάζει όποιον πατάει στα μέρη του ανεξαρτήτως πλευράς και εθνικότητας, έξω πια από το Βιετνάμ, στα εδάφη του Λάος. Ο Κερτς, καταρρέοντας ψυχικά, διαρρηγνύει το πλαίσιο της εποχής του και εισέρχεται στο πεδίο της τρέλας, καθώς έχει απολέσει κάθε διάκριση μεταξύ εχθρού και φίλου, μάχικου και μη. Η βία του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως θεολογική αλλά δεν γίνεται στο όνομα κάποιας αρχής, ούτε θεμελιώνει ένα νέο δόγμα, μια νέα νομιμοποίηση. Είναι μια βία μηδενιστική στο όνομα κανενός και το μόνο που ιδρύει εκεί που ασκείται είναι μια πραγματική ανομία.

Από τον κόσμο του κινηματογράφου επιστρέφουμε στον κόσμο του αισθητού: Σε καιρούς ανακατατάξεων δημιουργούνται, είτε εσκεμμένα είτε αθέλητα, πεδία ανομίας. Τα πεδία αυτά μπορούν να αφορούν χώρο (ο ουρανός πάνω από τη Ράκα, τα εδάφη γύρω από τη Ροζάβα κ.λπ.) είτε τον άνθρωπο ως υποκείμενο (υπήκοο) δικαίου (Ιρακινός πάνω σε βάρκα σε διεθνή ύδατα στο Αιγαίο, Σύριος στο λιμάνι του Πειραιά κ.λπ.). Τα πεδία αυτά, που η κρατική κυριαρχία μετασχηματίζεται, αμφισβητείται, έχει απολεσθεί ή εσκεμμένα υποχωρήσει, αποτελούν διακύβευμα για το ίδιο το κράτος, το οργανωμένο έγκλημα ή τα οργανωμένα κινήματα να το καταλάβουν, να το ελέγξουν και τελικά να επιβάλουν τους δικούς τους θεσμούς – με άλλα λόγια, να κυριαρχήσουν.

Είναι κοινός τόπος, βέβαια, ότι οι πράξεις του κράτους σε τέτοια πεδία τελούνται υπό τον αστερίσκο της κατάστασης εξαίρεσης, το προνόμιο που το ίδιο το κράτος έχει απονείμει στον εαυτό του –και μόνο– με την επίκληση της διατήρησης της ίδιας της νομιμότητας.

Από τον πρόσφυγα στον denizen[8]

Οι Διεθνείς Συνθήκες αποτελούν αντικατοπτρισμό ιστορικών συναινέσεων. Στις 18 Μαρτίου 2016, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε με την Τουρκία τη ληξιαρχική πράξη θανάτου της έννοιας του πρόσφυγα. Με την επίκληση της έκτακτης ανάγκης, η αρχή της μη επαναπροώθησης εγκαταλείπεται μαζί με τη μνήμη των συνθηκών που τη γέννησαν (η φρίκη του Β΄ Π.Π.), και στη θέση της μπαίνει η *raison d'état* ως απόλυτος ρυθμιστής των ζωών που είναι άξιες να βιωθούν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί απαρέγκλιτα τον πρωταθλητή στις καταδίκες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «ασφαλή τρίτη χώρα» και διατηρεί το δικαίωμα να επαναπροωθεί συλλογικά πρόσφυγες (άλλη μια ευθεία παραβίαση της συνθήκης της Γενεύης). Επίσης, το σημείο 2 της Συμφωνίας προβλέπει για κάθε Σύριο που επαναπροωθείται στην Τουρκία να εγκαθίσταται ένας στην Ευρώπη, καθιστώντας σαφές ότι οι μη Σύριοι τίθενται άρρητα μεν, ξεκάθαρα δε, συλλήβδην απελάσιμοι.

Όσον αφορά στην εφαρμογή, η Ελλάδα υποχρεούται να ενσωματώσει στο εθνικό της δίκαιο συγκεκριμένους κανόνες επαναπροώθησης καθώς και ένδικο μέσο αμφισβήτησης τέτοιων αποφάσεων. Μέχρι σήμερα κάτι τέτοιο δεν έχει γίνει: αντίθετα, ήδη έχουν επαναπροωθηθεί στην Τουρκία οι πρώτες εκατοντάδες πρόσφυγες, με απόλυτα ασαφή τρόπο επιλογής και παράδοσης. Πέραν τούτου, το ελληνικό κράτος φαινομενικά τίθεται ενώπιον του εξής διλήμματος: ή να εφαρμόσει μαζικές επαναπροωθήσεις στο όνομα της συμφωνίας καταστρατηγώντας τα θεμέλια της Σύμβασης της Γενεύης αλλά και της –υπερσυνταγματικής, υποτίθεται, ισχύος– Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ή να ακολουθήσει τη διεθνή νομολογία και να αναγνωρίσει το προσφυγικό «προφίλ» της συντριπτικής πλειοψηφίας αυτών των ανθρώπων – μια πρόβλεψη της επιλογής δεν είναι και πολύ δύσκολη.[9]

Η ευρωτουρκική Συμφωνία αποτελεί τη σχηματοποίηση της κατάστασης εξαίρεσης σε κείμενο διεθνούς δικαίου και την κωδικοποίηση μιας πολεμικής ιαχής, τόσο καθαρά που και η Ύπατη Αρμοστεία αδυνατεί να ακολουθήσει[10], καθώς τα κράτη

συμπυκνώνουν τον νόμο στις αποφάσεις τους. Όσο και αν ο νομικός λόγος προσπαθεί να την περικλείσει, αυτή η μονομερής αναστολή δικαίου αποδρά από το νοητικό πλαίσιο του νόμου και δημιουργεί τις προϋποθέσεις της νέας διευθέτησης. Αυτό είναι και το πολιτικό της νόημα: όταν ο νόμος συμπυκνώνεται σε απόλυτη απόφαση της εξουσίας, έχει αναστείλει τον εαυτό του στο όνομα της υπεράσπισής του. Κατά μια έννοια, ο νομικός λόγος της Ε.Ε. εδώ συναντά τον θεολογικό του ISIS, καθώς αμφότεροι αποτελούν θανατοπολιτικές με διαφορετική αφετηρία: ο μὲν νομικός τη νεωτερικότητα, ο δε θεολογικός τη ριζική άρνησή της. Στη μια περίπτωση, ένα πλέγμα κανόνων καθιστούν την Αστυνομία, τη ρομφαία της κοσμικότητας, απόλυτο ρυθμιστή της ζωής, στην δε άλλη, τον θεό και τους αντιπροσώπους Του επί γης.

Η κατάσταση εξαίρεσης των από τα κάτω

Ο χώρος του Αιγαίου αποτελεί χρόνια «γκρίζα ζώνη» του νόμου, αφού εδώ και δεκαετίες αποτελεί κεντρικό κόμβο μαύρης οικονομίας (ναρκωτικά, όπλα) που συνδέει Ασία με Ευρώπη.[11] Κάθε τέτοια ζώνη χαρακτηρίζεται από σύνορα που είναι περατά μόνο από το οργανωμένο έγκλημα που αναλαμβάνει το *contrabande*. Όσο πιο έντονες γίνονται οι «ροές» των αγαθών ή των ανθρώπων, τόσο ενισχύεται το οργανωμένο έγκλημα που τις συντονίζει. Κάποιος θα μπορούσε να παρατηρήσει ανατριχιαστικές ομοιότητες μεταξύ των συνόρων Ελλάδας – Τουρκίας και Μεξικό – ΗΠΑ σε όλα τα παραπάνω. Φράχτης, πύλη εισόδου παρανομοποιημένων ανθρώπων και αγαθών, πανίσχυρο οργανωμένο έγκλημα και, τώρα τελευταία, αισθητή παρέμβαση αυτοοργανωμένων κινημάτων.[12] Όσον αφορά στο Αιγαίο, τον τελευταίο χρόνο το οργανωμένο έγκλημα είχε αναλάβει, σχεδόν με τις δημόσιες ευλογίες των κρατών, τη μεταφορά των προσφύγων. Πρόκειται για απόλυτα ελεγχόμενα παρακρατικά κυκλώματα, με σχέσεις εκατέρωθεν των συνόρων, που εκμεταλλεύτηκαν το ολοένα διογκούμενο προσφυγικό ρεύμα για να τζιράρουν τεράστια ποσά.[13] Εξάλλου, οι ΜΚΟ αποτελούν χρόνια τώρα αναπόσπαστο κομμάτι των ζωνών ανομίας. Έχοντας ως αποστολή να προσφέρουν ανθρωπιστικό άλλοθι στις κρατικές

παρεμβάσεις, οι ΜΚΟ κερδοσκοπούν και ξεπλένουν τεράστιες ποσότητες χρήματος για να στηρίξουν την επίσημη πολιτική της Ε.Ε. και να αποπολιτικοποιούν το πρόβλημα, διαιωνίζοντάς το.

Σε αυτό το πλαίσιο, δειλά δειλά από το καλοκαίρι του 2015 στο Πεδίο του Άρεως και στη συνέχεια σε όλα τα μεγάλα αστικά κέντρα και στα νησιά που δέχονται πρόσφυγες, εξαπλώθηκε μια σειρά αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων, με πολύ φιλόδοξη στοχοθεσία. Εν μέσω σοβαρής οικονομικής κρίσης, αυτές οι δομές δεν απαίτησαν τίποτα, τουναντίον διεκδίκησαν δημόσιο χώρο για να αναπτύξουν ουσιαστική αλληλεγγύη και στήριξη στο μακρύ ταξίδι των προσφύγων. Είναι συγκλονιστική η ωρίμανση, η επιμονή και η αξιοπιστία των εγχειρημάτων αυτών, που κατέδειξαν ότι η οργάνωση των από τα κάτω δεν υστερεί σε τίποτα από την κρατική μηχανή.

Είναι αλήθεια ότι στο ξεκίνημά τους αυτές οι προσπάθειες έτυχαν γενικευμένου αφορισμού (*απολίτικη φιλανθρωπία*) από σημαντική μερίδα της Αριστεράς και των αναρχικών που δεν ακολούθησαν την –αποσπασματική– αναβάθμιση, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, που ακολούθησε τον Φεβρουάριο του 2012 και γέννησε εγχειρήματα που τόλμησαν να κοιτάξουν την κοινωνία στα μάτια και να προτείνουν στο *εδώ* και στο *τώρα*, όπως η ΒΙΟΜΕ ή ο αγώνας στις Σκουριές. Ομαδώσεις της αναρχίας κοίταζαν από μακριά –τα σχήματα, όχι οι άνθρωποι που κατά μόνας συμμετέχουν και αυτό πρέπει να προβληματίσει– τη στιγμή που άνθρωποι από διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες και εμπειρία έχτιζαν δομές αλληλεγγύης. Από την άλλη, η Αριστερά εκτός κοινοβουλίου ακόμα περιμένει να νικήσει το αντιιμπεριαλιστικό τόξο Άσαντ – Ιράν – Πούτιν, να ανοίξει ξανά η πρεσβεία της Συρίας και να γυρίσουν οι πρόσφυγες πίσω. Ευτυχώς, και εδώ υπάρχουν φωτεινές εξαιρέσεις που συμμετέχουν ενεργά και πρωτοπόρα, πλην όμως άστεγες πολιτικά.

Στις μέρες μας παίζεται ένα παιχνίδι κρατικής κυριαρχίας που πάει πίσω στην ιστορία. Η κρατική απόφαση συμπυκνώνεται σε νόμο και αυτός σε βία με επακόλουθη μια κρίση νομιμότητας: το Κράτος δεν παρέχει πια ούτε ασφάλεια, παίρνει τα πάντα και το

μόνο που του έμεινε είναι το βασιλικό προνόμιο απονομής της ιδιότητας του υπηκόου. Αυτός είναι ο λόγος που προκηρύσσεται η καταγραφή των ΜΚΟ και η προσάρτησή τους στην κρατική πολιτική των κέντρων κράτησης με τη συνακόλουθη ποινικοποίηση των αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων. Η αδυναμία σοβαρής κατανόησης και παρέμβασης σε μετανάστες και πρόσφυγες ήταν κοινός τόπος για πολλά χρόνια, εδώ όμως έχει αρθεί πανηγυρικά με τη δημιουργία κοινών τρόπων αγώνα και –γιατί όχι;– βίου.

Εγχειρήματα όπως η Νοταρά, το 5^ο, το Ορφανοτροφείο και το City Plaza διεκδικούν να συνδιαμορφώσουν με τους πρόσφυγες το πλαίσιο ζωής του ανθρώπου, ως απάντηση στο σύμπλεγμα Ε.Ε. – Τουρκίας – ΜΚΟ και οργανωμένου εγκλήματος που συνδιαμορφώνουν το πλαίσιο θανάτου του πρόσφυγα. Η έμπρακτη αλληλεγγύη των δομών και η προσπάθεια αποτροπής του κυβερνητικού σχεδίου για εγκλεισμό των προσφύγων στα hotspot, είναι ένας αγώνας που παίζεται πάνω σε ένα στοίχημα με ιστορικό βάθος αιώνων: ποιος είναι αυτός που θα ρυθμίσει τους όρους του βίου, ποιος θα ορίσει τον πολίτη. Με τα λόγια του Μπένγιαμιν στα 1942, ««Η παράδοση των καταπιεσμένων μάς διδάσκει ότι η “κατάσταση εκτάκτου ανάγκης” στην οποία ζούμε αποτελεί τον κανόνα. Οφείλουμε να καταλήξουμε σε μια έννοια της ιστορίας η οποία να ανταποκρίνεται σε αυτό το γεγονός. Τότε θα έχουμε απέναντί μας, ως καθήκον, τη δημιουργία μιας πραγματικής (υπαρκτής) κατάστασης εξαίρεσης, κάτι που θα βελτιώσει τη θέση μας στον αγώνα ενάντια στον φασισμό».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Οι πληροφορίες και σκέψεις που παρατίθενται στο κεφάλαιο γεννήθηκαν στην εκδήλωση του Νοσότρος «Το προσφυγικό ζήτημα σήμερα και η κρίση του δυτικού κόσμου» στις 8/4 με ομιλητή τον ιδιαίτερα εμβριθή καθηγητή Δ. Σταματόπουλο.
2. Δόξα τω θεώ.
3. Αλλόθρησκοι , ειδωλολάτρες.

4. *Μαχητής του Ιερού Πολέμου (Τζιχάντ)*.
5. Η κοινότητα όλων των μουσουλμάνων.
6. Παρίσι 2015: Το σύνορο πέφτει, οι «νεοβάρβαροι» εφορμούν, του Δημήτρη Μπελαντή
7. Carl Schmitt, *The Nomos of the Earth* , Telos Press Publishing , 2006 (σελ. 126).
8. Ο μη πολίτης ,βλ. Giorgio Agamben , εμείς οι πρόσφυγες, <https://nomadicuniversality.wordpress.com/2011/06/02/>
9. Βλ. το ευσύνοπτο και κατατοπιστικό άρθρο της νομικού Γεωργίας Σπυροπούλου, «Η ευρωπαϊκή φενάκη της ασφαλούς Τουρκίας», <https://k-lab.zone/i-efropaiki-fenaki-tis-asfalous-tourkias/>
10. Καλογήρου: Αποχωρεί από νησιά του Αιγαίου η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ
11. 3 δισ. υπολογίζεται ο τζίρος της διακίνησης ανθρώπων σε Ιταλία-Γαλλία , βλ. Καθημερινή, «Μεγάλα Κέρδη για το οργανωμένο έγκλημα» , 21/4/2016.
12. Βλ. το ντοκιμαντέρ «Η Γη των καρτέλ», που καταγράφει αυτοοργανωμένες πολιτοφυλακές ενάντια στη μεξικανική μαφία.
13. Παράδειγμα, <https://www.tovima.gr/society/article/?aid=6981>

SMASHING THE BORDERS OF THE TAWAGHIT

Η Διαχείριση του Θανάτου

Παναγιώτης Μπλέτσας

Το θέμα του θανάτου είναι ένα από τα θέματα, ίσως το βασικότερο, που μέσα στον Χρόνο έχει αποκτήσει -πολλοί, εδώ, θα διατυπώσουν πως την κατέχει a priori και ουσιοκρατικά- μια οικουμενική διάσταση. Παρά, δηλαδή, τις διαρκείς κοινωνικο-ιστορικές μετατοπίσεις, τους μετασχηματισμούς της προοπτικής και τις αναδιατάξεις των σημασιών παρατηρείται μια απανταχού παρουσία, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, της σημασίας του φαινομένου του θανάτου, όπως αυτή αποκρυσταλλώνεται στη λογοτεχνία, την ποίηση, το θέατρο, τη φιλοσοφία αλλά και αλλού. Πώς άλλωστε, θα διερωτηθεί κανείς, να μην είναι πανταχού παρούσα όταν η εμπειρία της πεπερασμένης ζωής συναντά το πεπρωμένο του;

Μάλιστα, θα μπορούσε κάποιος να πει, πως η ερμηνεία της σημασίας του θανάτου -όχι το φαινόμενο καθαυτό αφού ,ως τέτοιο, δεν δύναται να βιωθεί- αποτελεί σημείο αναφοράς που, παρότι είναι ασταθές, μιας και πρόκειται για ερμηνεία, κατέχει αρκετά κρίσιμο ρόλο για την ανθρώπινη ύπαρξη. Η εσχατολογία, όπως έχει φανεί αρκετές φορές ιστορικά, και η στάση (αποδοχή ή μη) του υποκειμένου απέναντι στο προδιαγεγραμμένο τέλος καθορίζει πολλές φορές το νόημά του.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, σύμφωνα με το οποίο καθίσταται φανερός ο ρόλος της ερμηνείας του θανάτου ως σημείο αναφοράς για το υποκείμενο, αποτελεί η κοινή παραδοχή του δυνατού σημείου των μαχητών του Ισλαμικού Κράτους : η επιδίωξη ή, τουλάχιστον, η ενδεχόμενη επιδίωξη του θανάτου. Δεν θα ήταν ακραίο να ειπωθεί, ότι όλα τα συστήματα ασφαλείας αποδομούνται, με μιας, από αυτή τη μετάθεση του νοήματος, από την πλευρά των τζιχαντιστών , στο υπερβατικό Εκεί. Κάτι

παρεμφερές ανέδειξαν και οι επιθέσεις στο Παρίσι. Η διαχείριση της επίθεσης, με άλλα λόγια, ως μια δράση πάνω στη δράση του αρχικώς επιτιθέμενου, θα μπορούσε να ακυρωθεί ως στρατηγική αφορώσα τον αισθητό κόσμο ,αν το γνωστικό και το βουλευτικό στοιχείο του θανάτου, που διαπερνά τον επιτιθέμενο, ήταν υπερχειλές. Όταν το είναι φλερτάρει σκόπιμα με το μη-είναι η απειλή του τελευταίου δεν είναι και τόσο απειλιτική γιατί, απλούστατα, δεν εκλαμβάνεται ως μη-είναι. Καθίσταται ,όμως, στην πραγματικότητα ,αυτή η μετάθεση του νοήματος ορατή καθολικά στο βάθος και στο πλάτος αυτών που απαρτίζουν το Ισλαμικό Κράτος ή μήπως η πραγματικότητα έρχεται να προδώσει μια απαγκύστρωση του νοήματος στο ιστορικό και χρονικό Εδώ;

Η πρώτη, ίσως και η πιο κραυγαλέα, συνθήκη, που έρχεται να ξεκλέψει λίγη δύναμη από την τρομακτική παντοδυναμία της απαξίωσης του υλικού κόσμου, είναι η δημιουργία μιας πρώιμης κρατικής δομής. Υπουργεία, εμπορικές συναλλαγές, κάθετη ιεραρχία, στρατός και ποινικοί κανόνες είναι κάποια από τα στοιχεία που μοιράζονται έναν κοινό πυρήνα με κάθε κρατικό μηχανισμό και τα συναντά κανείς στη διάρθρωση του Ισλαμικού Κράτους, όπως αυτά γίνονται γνωστά από εκπαιδευτικά εγχειρίδια στελεχών του χαλιφάτου αλλά και από την δραστηριότητα που αναπτύσσει το IS. Σε αυτό το δεδομένο εμφανίζεται, ότι οι αυστηρές θρησκευτικές επιταγές τους δεν αποτελούν γι' αυτούς, απλώς το εισιτήριο για την αιωνιότητα υποβαθμίζοντας τη ζωή και το υπάρχον σε ένα προσωρινό πέρασμα αλλά καναλιζάρονται μέσα από τις κρατικές δομές, για να έρθουν να εδραιωθούν στο παρόν κοινωνικό-ιστορικό πεδίο. Αν δώσει κανείς βάση στις επιβαλλόμενες από το Ισλαμικό Κράτος ποινές (π.χ. θανατική ποινή σε ομοφυλόφιλους ή αλλόθρησκους), θα διαπιστώσει ότι η τήρηση των θρησκευτικών επιταγών δεν εκλαμβάνεται από αυτούς, απλώς, ως το κριτήριο για την θέση τους στη άλλη ζωή αλλά ως κάτι που θα πρέπει να εξασφαλίζεται από τις δομές και τους μηχανισμούς που οι ίδιοι δημιούργησαν. Σε αυτό το σημείο είναι κιόλας που η θρησκεία ολισθαίνει στη μεταφυσική του Ισλαμικού Κράτους και το Ισλαμικό Κράτος μετακυλίεται στην πολιτική της θρησκείας.

Αυτή, μάλιστα, η σύζευξη του θρησκευτικού γράμματος με την κατασταλτική λειτουργία μιας, μες τις άκρες, κρατικής δομής θυμίζει κάτι από την απώτερη και προφανώς προδιαφωτιστική, αρχαιολογία της Δύσης. Παρά, δηλαδή, τις εξαιρετικά πολυπληθείς διαφορές ως προς τις συνθήκες και τις αιτίες ανάδειξης και σεβόμενος το αφαιρετικό της αντιστοιχίας, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι το υποστασιακό έρεισμα των μεσαιωνικών κρατικών μορφωμάτων με το χαλιφάτο μοιράζονται έναν κοινό πυρήνα: την διάχυτη ανάγκη για θεσμική κατοχύρωση από μια υπερδομή, του συνόλου των θρησκευτικών επιταγών, πριν αυτές γίνουν ηθική... Για το IS συγκεκριμένα, οι επιταγές αυτές αποκρυσταλλώνονται και διευθετούνται θεσμικά, κατόπιν θρησκευτικοποίησης του τραύματος του νεο-ιμπεριαλισμού, γεγονός που ανατρέπει την πλήρη μετάθεση του νοήματος στο α-ιστορικό διηνεκές και έρχεται να το παγιοποιήσει στον κρατικίστικο Λόγο.

Ο όρος ‘‘Ισλαμικό Κράτος’’ θα μπορούσαμε να πούμε ότι φωτογραφίζει κινηματογραφικά τα προαναφερθέντα. Αν εμπιστευτούμε τα ίχνη του όρου, θα παρατηρήσουμε αυτή τη διαρκή αναβολή και αυτοακύρωση του νοήματος του ενός μέσα στο άλλο. Πιο αναλυτικά, το νόημα του σημείου ‘‘ισλαμικό’’ αναβάλλεται και μετατίθεται στη λέξη ‘‘κράτος’’. Από την άλλη το νόημα της λέξης ‘‘κράτος’’ αναβάλλεται και μετατίθεται μέσα στο σημείο ‘‘ισλαμικό’’. Αυτή η διαρκής παλινδρόμηση του νοήματος εντός της αλυσίδας σημασιοδότησης (Ισλαμικό Κράτος) μαρτυρεί και την διαρκή αμφιταλάντευση του νοήματος μεταξύ του *Εδώ* και του *Εκεί*. Αν συνεχίσουμε αυτό το σχήμα, θα παρατηρήσουμε ότι από αυτόν τον αλληλοπροσδιορισμό των σημείων, προκύπτει ότι το σημαινόμενο του καθενός δεν είναι παρά ένα σημαίνον. Ένα δηλαδή γλωσσικό σημείο. Από αυτό προκύπτει μια διαρκής μετάθεση του νοήματος, που αυτή την φορά δεν αφορά το υπερβατικό επέκεινα αλλά λαμβάνει χώρα καθηλωμένη (ενν. η μετάθεση) στα σχήματα λογικής και ελέγχεται από αυτή. Από την αμφιταλάντευση αυτή δηλαδή θα μπορούσε κάποιος να κρίνει νικητή το *Εδώ*, λόγω της διαρκούς αναβολής του νοήματος από σημαίνον σε σημαίνον.

Μια ακόμη συνθήκη, που προσδίδει λίγο Χρόνο στο α-χρονικό Εκεί ή αλλιώς ιστορικοποιεί το α-ιστορικό επέκεινα των τζιχαντιστών, προκύπτει από την ιστορικότητα του ισλαμικού τζιχάντ. Αν ξεδιπλώσει κάποιος το ιστορικό νήμα του IS, πιθανότατα να καταλήξει στην οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων ως την μήτρα του σημερινού εξτρεμιστικού ισλαμικού μορφώματος. Η οργάνωση αυτή δημιουργήθηκε στην Αίγυπτο και θα μπορούσε να πει κανείς ότι σφυριλατήθηκε από την διαρκή σύγκρουση με τα καθεστώτα της Αιγύπτου κατά μεγάλο μέρος του 20αι.. Μάλιστα, ο αντικαθεστωτικός αγώνας των Αδελφών Μουσουλμάνων οδήγησε και στη βίαιη εκτόπιση μεγάλου κομματιού τους από την Αίγυπτο στη Μέση Ανατολή, όπου και δημιούργησαν ένα οργανωτικό δίκτυο με το πέρας των χρόνων. Δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί, πως μεταξύ του IS και του προαναφερθέντος δικτύου υπάρχει μια σχέση ιστορική. Προς επίρρωση αυτού, ο Άημαν Αλ Ζαουάχιρι, γνωστός από την προτροπή στους ιρακινούς τζιχαντιστές να ριχτούν στον πόλεμο μετά το ξέσπασμα του συριακού εμφυλίου, ήταν μαθητής του Μουχάμαντ Κουτμπ αδελφού του Σάηντ Κουτμπ (ιδεολογικού πατέρα της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων) που είχε αναλάβει να προωθήσει τα διδάγματα του αδερφού του. Βάσει αυτών, τόσο η προσωπική διαδοχή όσο και η διαδοχή των πρακτικών υποδεικνύουν μια λιγότερο ή περισσότερο χαλαρή καταγωγή της μιας από την άλλη, αν δε, συμπεριληφθεί στον συλλογισμό ότι ο IS, ως έναν βαθμό, ανδρώθηκε μέσα από τις εχθροπραξίες με το καθεστώς Άσαντ.

Αξιοσημείωτη και ιδιαίτερος διαφωτιστική, προς αυτή τη κατεύθυνση, αποτελεί η αιχμή της κριτικής της μουσουλμανικής κοινότητας προς την ‘‘ισλαμική τρομοκρατία’’, όπως συχνά την ονοματίζουν. Πέρα από τις λοιπές δογματικές διαφορές και επανερμηνείες, η δράση των μαχητών του Ισλαμικού Κράτους, σύμφωνα με την ισλαμική ορθοδοξία, όπως την οικειοποιούνται διαλεκτικά οι πολυπληθέστερες ανά τον κόσμο μουσουλμανικές κοινότητες, είναι ενάντια σε εδάφια του κορανιού που κάνουν λόγο για υπομονή και υπακοή ακόμα και στον πιο δήμιο αφέντη. Οι διατυπώσεις «Σας συμβουλεύω, να φοβάστε τον ΑΛΛΑΧ και να υπακούετε τους αρχηγούς σας, ακόμα και αν είναι ένας Αιθίοπας

σκλάβος»¹ ή «Να κάνετε υπομονή, γιατί ο ΑΛΛΑΧ είναι με τους υπομένοντες» {Κοράνι 8:46} υποδεικνύουν το παραστράτημα των μαχητικών οργανώσεων του τζιχαντ, έτσι όπως εκλαμβάνεται ως τέτοιο από τους λοιπούς μουσουλμάνους. Αναδεικνύεται καλύτερα δια της διαφωνίας η χρόνια στράτευση τόσο των Αδελφών Μουσουλμάνων όσο και του ISIS στην ανατροπή της εξουσίας της θέσης, που με τη σειρά της κραυγάζει υπέρ του προβαδίσματος του επίγειου καθεστώτος.

Όσο όμως, τούτων των κατά τα άλλα γνωστών λεχθέντων, θολώνει η πρωτοκαθεδρία του υπερβατικού τόσο αναδύονται ξεκάθαρα ερωτήματα που δεν είναι καθόλου εύκολο να απαντηθούν: Οι δογματικές διαφορές προέκυψαν ξάφνου κατόπιν μια διαφορετικής ανάγνωσης του κειμένου ή μήπως το θρησκευτικό πρόσημο των συγκρούσεων είναι μια έξωθεν επίπλαστη κατασκευή μέσα στο μηδέν, λόγω δυτικογενών συμφερόντων; Μάλλον τίποτα από τα δύο δεν ισχύει στην ολότητά του ακυρώνοντας το άλλο. Πιθανότατα οι φρικαλεότητες, έτσι όπως μεταδίδονται μέσα στο επικοινωνιακό-θεαματικό όργιο, αποτελούν απαύγασμα μιας δυναμικής διεργασίας στην οποία διαπλέκονται τόσο ο δογματικός σεχταρισμός όσο και οι πολιτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα σε Ανατολή αλλά κυρίως Δύση.

Δεν αποτελεί πλέον μυστικό (μια λέξη στην οποία θα επανέλθουμε) ότι οι νέο-επεκτατικές πρακτικές αυτού που αποκαλείται ‘‘Δύση’’ με αιχμή του δόρατος τις ΗΠΑ, εξελίσσονται όχι βάσει μιας άμεσης και ευθείας, τουλάχιστον σε πρώτο χρόνο, στρατιωτικής επέμβασης αλλά μέσω της στήριξης στρατιωτικών οργανώσεων με ένα συνήθως αντικαθεστωτικό προφίλ. Χομεινί , Χουσεΐν , Μπιν Λάντεν είναι κάποια από τα ονόματα που καταδεικνύουν την συνεπή νέο-επεκτατική μέθοδο της λυκοφιλίας, μέχρις ότου αυτή ξεφύγει από τον έλεγχο. Όσο δηλαδή η αξίωση των μεγάλων δυτικών κρατών για εμπορικές απολαβές παραμένει ζωντανή και διεκδικήσιμη τόσο η κοινωνική ειρήνευση περιοχών που φέρουν το αντικείμενο της αξίωσης καθίσταται ανεπίτρεπτη. Μάλιστα, στην εποχή της εκμηδένισης των αποστάσεων και της διεύρυνσης ενός παγκόσμιου δικτύου

εμπορίου και επικοινωνίας βιώνεται η απανταχού παρουσία του επιτιθέμενου χωρίς αυτός να είναι απαραίτητα παρών. Η σημερινή επομένως ανάδυση του ISIS δεν είναι ξένη προς αυτή την τακτική. Η ισλαμική τρομοκρατία έχει άμεση συνάφεια με τον νέο-επεκτατισμό, μόνο που αυτή τη φορά έχει ένα θρησκευτικό καθρέφτισμα. Η δογματική παρέκκλιση ή η παρέκκλιση του δόγματος βρίσκεται σε μια διαλεκτική σχέση με την παραπάνω μέθοδο. Ούτε θρησκευτοποιείται η σύγκρουση μέσα στο μηδέν των θρησκευτικών διαφοροποιήσεων αλλά ούτε οπλίζεται ο δογματικά παρεκκλίνων χωρίς έξωθεν χειρονομίες γεωστρατηγικών συμφερόντων.

Και κάπου εδώ , όμως, φτάνουμε στο σημείο που θα μπορούσε κάποιος να βρωντοφωνάξει ότι το IS έχει ξεφύγει από κάθε έλεγχο και ότι από την πάλαι ποτέ λυκοφιλία δεν έχει παραμείνει παρά το πρώτο συνθετικό της. Είναι όμως πράγματι έτσι;

Κι όμως, θα μπορούσε να είναι κάπως έτσι αν ο έλεγχος από τον οποίο θα ξέφευγε το IS είχε τον χαρακτήρα μιας κλειστού τύπου πρόληψης τρομοκρατικών επιθέσεων, αν είχε προκαθορισμένα μέσα και τεχνικές, αν ήταν ένα πεδίο με συγκεκριμένα όρια εκ των προτέρων διαμορφωμένα και νομικώς αμετάβλητα. Όμως ο σύγχρονος έλεγχος των δυτικών κρατών δεν έχει τέτοιο χαρακτήρα. Για την ακρίβεια, ο έλεγχος αυτός πρόκειται μάλλον για μια πολιτική και όχι απλώς για μια οριοθετημένη τακτική, που δεν έχει καταγωγή παρά μόνο αναφορά. Τα οριακά σημεία της πολιτικής αυτής είναι τόσο ευμετάβλητα και προσαρμοστικά που μια τρομοκρατική επίθεση όχι απλώς δεν εκφεύγει του ελέγχου αλλά επανακαθορίζει τα όριά του, με μόνο σκοπό να υπαχθεί σε αυτόν. Οι κατά περιόδους, με άλλα λόγια, επιθέσεις όπως αυτή του 2001, όσο και να διατείνονται πως απειλούν τον μηχανισμό τον οποίο εχθρεύονται, έχουν αποδείξει ότι το μόνο που καταφέρνουν είναι να διεγείρουν μια νέου τύπου διαχείριση προσαρμοσμένη στα μέτρα τους. Έτσι, οι επιθέσεις στο Παρίσι διέγειραν μια διαχείριση που αφορά τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική των δυτικών κρατών. Από την μία η κατάλυση

θεμελιακών νομικώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και από την άλλη ο συνασπισμός δυνάμεων με σκοπό τον βομβαρδισμό στόχων στη Συρία αποδεικνύουν πως αυτό που έχει σημασία για την βιοπολιτική των σύγχρονων κρατών δεν είναι η αποφυγή της επίθεσης αλλά η διαχείρισή της. Πόσο μάλλον όταν το ευμετάβλητο της διαχείρισης καθορίζεται από την ταύτιση του μορφώματος που χρήζει διαχείρισης με το μόρφωμα που ενεργοποιεί την νομικά προβλεπόμενη έκτακτη ανάγκη. Το ότι πολλοί, αν όχι όλοι, από τους επιτιθέμενους ήταν κάτοικοι ευρωπαϊκών κρατών φάνηκε ότι δεν εμποδίζει τα δυτικά αυτά κράτη να ενιαιοποιηθούν την πρακτική, αφού πρώτα ερμηνεύσουν την επίθεση κατά το δοκούν.

Αυτή η διαχείριση που όπως ειπώθηκε εμπεριέχει την άμεση εχθροπραξία (π.χ. βομβαρδισμοί) αποτελεί βασικό συστατικό του νέο-επεκτατικού κράτους όπως αυτό έγινε προσπάθεια να περιγραφεί παραπάνω. Η αρχική στήριξη δένει με την πιθανή μετέπειτα επέμβαση υπό το, εν δυνάμει, καθεστώς της έκτακτης ανάγκης. Η ανάδειξη, δηλαδή, του φανατισμού δεν είναι αποκομμένη από τις άμεσες και χρόνιες εχθροπραξίες της Δύσης στα εδάφη της Μ.Ανατολής. Τα αποτελέσματα κατά κάποιον τρόπο της διαχείρισης ενεργοποιούν μια αναβαθμισμένη διαχείριση που παράγει κάθε φορά αποτελέσματα άγνωστα, μέχρι τουλάχιστον κάποια από αυτά να γνωστοποιηθούν. Αυτή η διαχείριση της διαχείρισης διαμορφώνει και τα εκάστοτε σύνορα της βιοεξουσίας.

Κατ' επέκταση, αυτό και από αυτό το πλαίσιο συγκροτούν και συγκροτούνται αντίστοιχα τα υποκείμενα στις κοινωνίες των δυτικών κρατών. Η βιοεξουσία, όπως προαναφέρθηκε, ως διαδικασία δεν έχει ρητή καταγωγή παρά μόνο αναφορά σε θεσμούς, όπως το κράτος. Η νομική ταυτότητα του πολίτη πάνω στην ανθρώπινη ύπαρξη υφίσταται έναν διαρκή επαναπροσδιορισμό συμβιβασμένο με την ευμεταβλητότητα της διαχείρισης, αποτελώντας οργανικό κομμάτι της. Ως εκ τούτου, το υποκείμενο υφιστάμενο τις μετατοπίσεις της ίδιας του της ύπαρξης, μέσα σε αυτές τις σχέσεις εξουσίας, καταρρέει σε έναν διαχειριστή αλλά

και διαχειριζόμενο, που βιώνει την επίθεση των φονταμεταλιστών μέσα στο μηδέν και αποκομμένη από κάθε ιστορικότητα. Η συνισταμένη του διάχυτου φόβου, ως ένας τρόπος ελέγχου, σε συνδυασμό με την κοινωνική κινητικότητα και την υπερπληροφόρηση, οδηγούν τις δυτικές κοινωνίες στη λήθη του τραύματος που έχει προκληθεί στη Μέση Ανατολή από τις συνεχείς έμμεσες και άμεσες επεμβάσεις. Από αυτή τη θέση καλείται να νομιμοποιήσει τις απάνθρωπες βομβαρδιστικές επιθέσεις αλλά και να χαρίσει δικαιώματά του στο βωμό μιας διαχειριστικής ασφάλειας. Φράσεις όπως: ‘‘έδώ που φτάσαμε, πρέπει να υπάρξει συνασπισμός βομβαρδιστικών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας’’ φανερώνουν πως μέσα σε συνθήκες κοινωνικής επιτάχυνσης το ιστορικό συνεχές κατακερματίζεται σε ένα σύνολο αυθύπαρκτων στιγμών, στις οποίες το παρελθόν δεν έχει αφήσει κανένα ίχνος. Έτσι η πρακτική των στρατιωτικών επεμβάσεων εκκενώνεται από το πρότερο νόημα της για να έρθει να εφαρμοστεί εκ νέου, κατόπιν μιας απειλής που φαντάζει αποκομμένη από τις συνθήκες ανάδειξής της. Αυτό που τώρα προέχει για την Δύση είναι η εργαλειακή διαχείριση του σοκ. Αν αυτή η διαχείριση οδηγήσει σε εκ νέου αναζωπύρωση του τραύματος, είναι κάτι που δεν άπτεται του παρόντος.

Έτσι, ο εξωστρακισμός του φονταμενταλισμού στο απόκοσμο και το α- ιστορικό, που αναφέρθηκε στην αρχή, ως μια συνθήκη της φενακιστικής μετάθεσης του νοήματος του είναι των τζιχαντιστών, δεν είναι ξέχωρη από την αντιμετώπιση της επίθεσης (π.χ. στο Παρίσι) ως μια επίθεση γεννημένη στο μηδέν. Το σύγχρονο εξατομικευμένο δυτικό υποκείμενο βιώνει τη σύμπτωση της ιστορίας στην ατομική του χρονικότητα επιστρατεύοντας τις δυνάμεις της διαχείρισης του σοκ, κάθε φορά εκσυγχρονισμένες. Άρα, η νέο-επεκτατική πολιτική δεν είναι μυστικό. Πώς να είναι άλλωστε; Είναι η πιο φανερή α-λήθεια της Δύσης. Η λήθη είναι το ίχνος μια μνήμης κάποτε παρούσας, όχι όμως ανύπαρκτης. Η απομνημόνευση όμως σε συνθήκες βιοεξουσίας ξεκινάει από το σοκ της επίθεσης και τελειώνει με την διαχείριση του, πατώντας πάνω στο πτώμα της συλλογικής μνήμης. Μέσα σε αυτό το διάστημα η μόνη αλήθεια

είναι δεκάδες νεκροί στο Παρίσι, το βομβαρδισμένο νοσοκομείο στη Συρία από ρωσικά και γαλλικά μαχητικά, οι βόμβες σε συριακές περιοχές, ο θάνατος δεκάδων αμάχων στη Συρία, χιλιάδες άνθρωποι πνιγμένοι και άλλοι αποκλεισμένοι σε συνοριακές γραμμές. Η μόνη πικρή αλήθεια της διαχείρισης. Μια αλήθεια που μένει να λησμονήσει η Δύση όταν θα χρειαστεί να διαχειριστεί το επόμενο σοκ επιστρατεύοντας τις πρακτικές της θανατοπολιτικής εκκενωμένες από το πρότερο νόημά τους, αφού πρώτα μηδενίσει το ρολόι. Μια αλήθεια της λήθης. Μια πραγματική λήθη που φλερτάρει με τα πεπερασμένα όρια της αλήθειας. Μια δικτατορία της υπερ-πραγματικότητας.

Το βίντεο που κυκλοφόρησε πριν από κάποιες μέρες, έδειχνε ένα σχολείο στη Συρία την ώρα του μαθήματος της Ιστορίας. Ο δάσκαλος μιλούσε για την ιστορική δημιουργία, διατυπώνοντας με αυθεντικό τρόπο πως και εκείνοι με τη σειρά τους γράφουν ιστορία. Την ίδια στιγμή μια βόμβα λίγες δεκάδες μέτρα πιο κει από τα δυτικόφερτα βομβαρδιστικά υπενθύμισε με τον πιο βίαιο τρόπο κάτι που ίσως ήξεραν: ότι για κάποιους η ιστορική δημιουργία αρχίζει και τελειώνει με τη διαχείριση του σοκ. Μια τόσο πραγματική συνθήκη που ποτέ δεν κρύφτηκε.

1. Άμπου Νταούντ νούμερο 4607 και ατ Τιρμιδί νούμερο 2676

Η εξάπλωση του πολέμου

Αλέξανδρος Σχισμένος

Όπως μπορούσε κανείς να προβλέψει, στους δρόμους του Παρισιού τα δακρυγόνα διαδέχτηκαν το στρατό, που διαδέχτηκε τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Οι συλλήψεις αφορούσαν αριστεριστές και αναρχικούς διαδηλωτές ενάντια στην κλιματική αλλαγή. Οι

Βρυξέλλες είναι σχεδόν υπό πολιορκία, με τον Βέλγικο στρατό να καταλαμβάνει κάθε δημόσιο χώρο. Στη Μαδρίτη χιλιάδες διαδήλωσαν κατά του πολέμου, αλλά σχεδόν κανείς δεν τους πρόσεξε. Η Ευρώπη βρίσκεται επί ποδός πολέμου και με την ευκαιρία, δοκιμάζει τα επικοινωνιακά και θεσμικά της όπλα ενάντια στους πολίτες της. Ταυτόχρονα, χαϊδεύει τον ώμο της Τουρκίας, όπου αντισυστημικοί δικηγόροι δολοφονούνται σε δημόσια θέα, ενώ τα κλομπ και οι αύρες σφυροκοπούν το λαό της Ιστανμπούλ. Συνεχίζεται φυσικά και ο 'μικρός' ψυχρός πόλεμος με τη Ρωσία.

Πώς απλώνεται ο πόλεμος; Ας θυμηθούμε τον Clausewitz:

«Ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα».

Η περίφημη φράση μοιάζει σχεδόν αυτονόητη. Ο 20ος αιώνας διαπότισε τις κοινωνίες με τη διαρκή παρουσία του πολέμου, είτε αυτή εκδηλώθηκε εκκωφαντικά, είτε αιωρούταν σαν απτό φάντασμα πάνω από την πολιτική και κοινωνική καθημερινότητα. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι δίδαξαν πόσο ψηλά φτάνει η κλίμακα πραγμάτωσης της μεθοδευμένης βίας, ενώ ο Ψυχρός που ακολούθησε απέδειξε πως η περίοδος της πολεμικής προετοιμασίας είναι ήδη μια μορφή καθημερινού πολέμου.

Δεν είναι παράξενο πως αυτήν ακριβώς την εποχή ο πασιφισμός υιοθετήθηκε ως κεντρικό πρόταγμα των κινημάτων αμφισβήτησης, όμως δεν πρέπει να φανεί παράδοξο πως την προηγούμενη περίοδο (1815-1914) στην Ευρώπη το σύνθημα της διαρκούς ειρήνης αποτελούσε μονοπώλιο είτε της συμμαχίας των δυναστικών οίκων, είτε του καρτέλ των κεφαλαιοκρατών, στις απόπειρες καταστολής των εργατικών χειραφετητικών κινημάτων[1].

Οι πόλεμοι της νέας χιλιετίας διαψεύδουν άραγε το αξίωμα του Πρώσου αξιωματικού;

Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους με τους χιλιάδες πραγματικούς νεκρούς πολλαπλασιάστηκε μέσω της δημόσιας έκθεσης και αναπαραγωγής της σαν σύμβολο και εικόνα. Το ίδιο και η επίθεση στο Παρίσι. Υπήρξε ένα καίριο συμβολικό χτύπημα και

σχεδιάστηκε ως τέτοιο. Παρότι πάντοτε η τρομοκρατία υπήρξε πολεμική τακτική, τώρα πλέον η τρομοκρατία αναβαθμίστηκε σε στρατηγική, μέσω της επέκτασης της επικοινωνίας. Η στρατηγική της τρομοκρατίας είναι μία επικοινωνιακή στρατηγική.

Παρότι την επικοινωνιακή επιτυχία των πολέμων που διεξήγαγε η συμμαχία γύρω από τον Τζορτζ 'W' Μπους στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ακολούθησε η αποτυχία διαχείρισης της επιτόπιας κατάστασης, η εικόνα μιας σκόπιμης παραποίησης της πραγματικότητας μεταβλήθηκε σε στρατηγικό δόγμα εναρμόνισης της πραγματικότητας με την εικόνα. Απέτυχε στο Ιράκ αλλά πέτυχε στις Η.Π.Α. η στρατιωτική επέμβαση, με το Patriot Act και την παραχώρηση στο κράτος της εξουσίας περιστολής των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Πέτυχε επίσης την διαμόρφωση μίας νέας διεθνούς ισορροπίας, που, παρότι έθεσε υπό αμφισβήτηση την διακρατική ηγεμονία των Η.Π.Α., επέκτεινε την οικονομική και πολιτική κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού νεοφιλελευθερισμού.

Επί Ομπάμα, και εν μέσω χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο αμερικάνικος στρατός αποσύρθηκε από τα ερείπια του Ιράκ αφήνοντας πίσω ένα κενό που γρήγορα καλύφθηκε από φονταμενταλιστικές ομάδες και τοπικές δομές εξουσίας. Ο κατακερματισμός των εξουσιών και η ενδο-ισλαμικές αντιπαραθέσεις συνεχίστηκαν ανεμπόδιστες. Με την άνοδο και εγκατάσταση του ISIS ο πόλεμος επανήλθε στην επικαιρότητα με την διασπαρμένη και κατακερματισμένη μορφή του ως επικοινωνιακό μέσο προπαγάνδας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η μεγάλη πλειοψηφία των θυμάτων του ISIS είναι οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί των περιοχών που κατέλαβε, όμως ήταν οι επιθέσεις σε Δυτικούς και Ασιάτες, οι αποκεφαλισμοί, η ανατίναξη των αρχαιοτήτων και η κτηνωδία στο Παρίσι που προώθησαν το ISIS στο παγκόσμιο προσκήνιο.

Ήταν η εικόνα που δομήθηκε με θραύσματα της πραγματικότητας το εργαλείο της επέκτασης του τρόμου και της συνταύτισης με τον τρόπο, τον τρόπο που αποτελεί το θεμέλιο νομιμοποίησης της

εξουσίας του Ισλαμικού Κράτους επί των κατακτημένων πληθυσμών. Την ίδια εικόνα χρησιμοποιεί και η Γαλλική και Ευρωπαϊκή γραφειοκρατία προκειμένου να θωρακιστεί θεσμικά και πολιτικά επί των κοινωνιών που αυτή διαφεντεύει.

Ερχόμαστε έτσι ξανά στο ερώτημα: σηματοδοτούν οι «αντιτρομοκρατικοί» πόλεμοι μία ποιοτική μεταβολή του πολέμου; Ας εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους:

Εσωτερικότητα

Σίγουρα, η πληροφοριακή παγκοσμιοποίηση που συντελέστηκε διαμέσου της οικονομικής παγκοσμιοποίησης διόγκωσε την επικοινωνιακή παράμετρο των πολεμικών επιχειρήσεων και οδήγησε στην ταυτόχρονη διασπορά, μέσω της εικόνας, και στον κατακερματισμό, μέσω της εικονικότητας, του πολέμου. Ακριβώς όπως διασπάρθηκε και κατακερματίστηκε η πολιτική, όταν μεταβλήθηκε σε διαφημιστικό προϊόν προς κατανάλωση. Η διασπορά και ο κατακερματισμός σημαίνει πως δεν υπάρχουν ευκρινή πολεμικά μέτωπα, αφού πολεμικές ενέργειες μπορούν πλέον εν δυνάμει να συμβούν οπουδήποτε, ούτε υπάρχουν διακριτοί αντιπαρατασσόμενοι στρατοί, ενώ το πολεμικό πεδίο τείνει να απεδαφικοποιηθεί με την κατάργηση της διάκρισης μεταξύ μετώπου και μετόπισθεν. Σημαίνει επίσης τον πολλαπλασιασμό της βίας, μίας βίας που στρέφεται όχι στον 'εχθρό' εν προκειμένω αλλά στον 'ξένο' εν γένει.

Η μεταφορά του πολέμου στο εσωτερικό των κοινωνιών, με την κατάργηση της διάκρισης μεταξύ εμπολέμων και αμάχων προς ανάδειξη της διάκρισης μεταξύ "τρομοκρατών" και "πολιτών" μοιάζει να συνεπάγεται την εξάντληση κάθε εξωτερικότητας και την μετατροπή των πολέμων σε αστυνομικές επιχειρήσεις στο εσωτερικό μιας παγκόσμιας «κοινότητας» όπου οι πολυεθνικές ελίτ παίζουν το ρόλο της άρχουσας τάξης και οι πληθυσμοί του «τρίτου κόσμου» τον ρόλο των καταπιεσμένων. Είναι σαφές πως ο «τρίτος κόσμος» δεν βρίσκεται μόνο εκτός, αλλά και εντός των μεταβιομηχανικών κοινωνιών, στα γκέτο του κοινωνικού αποκλεισμού και στα προάστια της εξαίρεσης. Είναι επίσης

γεγονός πως η “αντιτρομοκρατική” ρητορική επιστρατεύεται για την καταστολή κάθε αντισυστημικού κινήματος.

Ωστόσο, η Ιστορία έχει δείξει πως οι δυνατότητες χρήσης του εξωτερικού πολεμικού γεγονότος στην εσωτερική πολιτική ουδέποτε διέφυγαν της προσοχής της κρατικής εξουσίας, που γνώριζε τη διττή υπόσταση του πολέμου ως μέσου επιβολής της ισχύος της εκτός συνόρων και της κυριαρχίας της εντός. Για να μην πάμε μακριά, ο Ψυχρός Πόλεμος προσφέρει έξοχα παραδείγματα σιωπηλής κατάπνιξης της εσωτερικής αμφισβήτησης με τα προσχήματα της εξωτερικής απειλής. Ενώ ήδη από τον Α΄ Π.Π. η πολεμική κινητοποίηση επεκτάθηκε στο εσωτερικό των κοινωνιών και εξέθρεψε τον ολοκληρωτισμό.

Όμως, η άποψη πως από δω και πέρα οι πόλεμοι είναι εσωτερικοί, αφενός συγκαλύπτει ως ιστορικά απαρχαιωμένο το ζήτημα των συνόρων, την στιγμή που αυτά αυξάνονται εντός και εκτός, αφετέρου συσκοτίζει την κοινωνική νομιμοποίηση της δυτικής εξουσίας στο φαντασιακό του έθνους, που ανασυντίθεται ως εργαλείο διαχωρισμού και ταξινόμησης, παρότι απογυμνώνεται από πολιτική ισχύ. Ακόμη, αναδεικνύει μία υπεραπλουστευτική ερμηνευτική των συσχετισμών και συγκρούσεων ισχύος σε διακρατικό και ενδοκοινωνικό επίπεδο, παραπέμποντας την κυριαρχία σε έναν συνεκτικό πόλο εξουσίας και επιβάλλοντας στεγανές κατηγοριοποιήσεις σε φόντο ασπρο-μαύρο, ενώ η εξουσία έχει καταστεί τόσο πολύτροπη και απρόσωπη, ώστε να επιδέχεται διάφορα προσωπεία και να φέρεται από διαπλεκόμενα δίκτυα επίσημων και ανεπίσημων οργανισμών.

Φυσικά οι ‘αντιτρομοκρατικοί’ πόλεμοι, όπως και οι τρομοκρατικές επιθέσεις, ως πόλοι μίας αλληλεξαρτώμενης πολιτικής, θολώνουν και ανασυντάσσουν τους διαχωρισμούς μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού, χωρίς όμως να καταργούν την ίδια την διάκριση. Η μετατόπιση των οριζόντιων συνόρων τείνει στην καθετοποίησή τους, όχι στην ισοπέδωσή τους. Η μεταφορά του εξωτερικού πολέμου στο εσωτερικό των δυτικών κοινωνιών μέσω της Ισλαμικής τρομοκρατίας συμπληρώνει μία διαρκή κίνηση εξωτερίκευσης της ευρωδυτικής κυριαρχίας σε ολόκληρο τον

κόσμο.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι κατηγορίες 'εντός' και 'εκτός' μετατρέπονται από κατηγορίες ουσίας σε κατηγορίες δικαιοδοσίας. Το κλείσιμο των συνόρων ορίζει την γεωπολιτική περιοχή 'Ευρώπη' ως τη ζώνη δικαιοδοσίας της Ε.Ε., όμως δεν έχει καμία σχέση με την κοινωνικοϊστορική σημασία ή πολιτιστική απόδοση του όρου 'Ευρώπη'. Στις Η.Π.Α., ένα πολυεθνικό κράτος στοιχειωμένο από την έννοια του Συνόρου, το πολιτικό ζήτημα υπήρξε πάντοτε ζήτημα δικαιοδοσίας και όχι ουσίας. Η δι-εικονικότητα της σύγχρονης γεωπολιτικής, η ρευστότητα του «εσωτερικού» και του «εξωτερικού» είναι συμβατή και με την ανάπτυξη πολυεθνικών οργανισμών εξουσίας και με τους πολυεπίπεδους μηχανισμούς κοινωνικής συνταύτισης, όπου η συμμόρφωση και η διαβάθμιση αντικαθιστούν την αφομοίωση.

Ταυτότητα

Η διαπίστωση της αξιακής και σημασιακής αποσάθρωσης της νεωτερικότητας (που καταχρηστικά αποκαλείται "Δύση"), οδηγεί κάποιους στην αντιμετώπιση των θρησκευτικών φαντασιακών σημασιών ως συμπαγείς πυρήνες συγκρότησης και συνοχής μίας αντι-ταυτότητας απέναντι στις «θολές ιδεολογικές κραυγές για δυτική δημοκρατία και αγορά». Ξανά, η αλήθεια των προκειμένων χάνεται στο συμπέρασμα.

Αποκρύπτεται η αντίστοιχη αποσάθρωση των παραδοσιακών φαντασιακών σημασιών στις μη-δυτικές κοινωνίες, αποτέλεσμα τόσο της αποικιοποίησής τους, όσο και της διαμόρφωσης του ανταποικιοκρατικού αγώνα με αιτήματα δυτικογενή, ήτοι εθνικοαπελευθερωτικά και εκσυγχρονιστικά. Η ισλαμική αναβίωση δεν αποτελεί μια συνεκτική ταυτοτική-νοηματική αντιπρόταση, αλλά ένα αντιδραστικό σύμπτωμα της συνεχούς διάβρωσης των παραδοσιακών κοινωνικών δομών. Η φονταμενταλιστική πρόταση είναι ανιστορική και ανεδαφική, δεν εντάσσεται στην προνεωτερικότητα (πριν το θάνατο του Θεού), αλλά μετά τη νεωτερικότητα (προσπάθεια ανάστασης του νεκρού Θεού). Και στον ισλαμικό κόσμο οι δομές αντιπροσώπευσης έχουν εν μέρει

εκδυτικοποιηθεί (ειδάλλως δεν θα είχαν νόημα ούτε οι εκλογικές νίκες της Χαμάς ούτε το “κοινωνικό κράτος” της Χεζμπολάχ), τα μέσα επικοινωνίας εξίσου (αλλιώς δεν θα είχαν νόημα οι τηλεδιακηρύξεις της Αλ- Κάιντα, ούτε οι επιθέσεις αυτοκτονίας που βρίσκουν το ιστορικό τους αντίστοιχο όχι στους μεσαιωνικούς ασσασίνους, αλλά στους Γιάπωνες καμικάζι, ούτε φυσικά η προπαγάνδα φρίκης του Ισλαμικού Κράτους με τις φαντασμαγορικές ανατινάξεις μνημείων και εκτελέσεις προσώπων) και δυτικότροπες τεχνικές εξουσίας επενδύουν παραδοσιακές μορφές ετερονομίας (και οι τζιχαντιστές στρατολογούν μέσω του Internet).

Στα βεβιασμένα κράτη της περιοχής οι παλαιές κοινωνικές δομές επιβιώνουν κάτω από σύγχρονη επικάλυψη. Να λέμε πως το Ισλάμ ως κοινωνικό-ιστορικό φαντασιακό προσφέρει μια συνεκτική ταυτότητα είναι σωστό, αλλά με το να επεκτείνουμε τη διαπίστωση στο Ισλάμ ως σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, αφενός συντηρούμε τη ρητορική της “σύγκρουσης πολιτισμών”, αφετέρου νομιμοποιούμε την σκοταδιστική επιρροή των φονταμενταλιστών επί των πληθυσμών που ελέγχουν.

Εξάλλου, η Ισλαμική Τουρκία ανήκει στους δυτικούς συμμάχους, με τους οποίους μοιράζεται γεωπολιτικές βλέψεις, χωρίς να απαιτείται να μοιραστεί και δεσμεύσεις υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις οποίες και η Ευρώπη εγκαταλείπει (βλ. Η λήξη της Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων). Το ίδιο ισχύει για την νέο-απολυταρχική Ρωσία.

Ομογενοποίηση

Οι διαδικασίες ταύτισης-ομογενοποίησης παίζουν καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση των ιστορικό-κοινωνικών μορφωμάτων. Το ζήτημα είναι η σημασιακή βάση της ομογενοποίησης καθώς και το επιθυμητό βάθος της. Στην εποχή του life style και της βιοκατανάλωσης, η ομογενοποιητική βάση της παγκοσμιοποίησης ταυτίζεται με την αποδοχή, όχι κάποιου πολιτισμικού βάθους, αλλά της επιφανειακής κενότητας των κερδοσκοπικών και καταναλωτικών προτύπων. Η απάντηση στην οικονομική

ομογενοποίηση (που επιβάλλει την πραγματοποίηση και την ξένωση) δεν μπορεί να βρεθεί στην παραδοσιακή εθνο-θρησκευτική συνταύτιση-ομογενοποίηση (που επιβάλλει την αποπροσωποποίηση και την μονολιθικότητα), ακριβώς όπως δεν είμαστε αναγκασμένοι να βάλουμε τη μαντίλα για να αρνηθούμε την Lady Gaga.

Δεν είναι η πολιτισμική ομογενοποίηση των πληθυσμών πλέον το ζήτημα της εξουσίας, ούτε το 'άλλοθι', όπως ήταν στους αιώνες της αποικιοκρατίας. Η μετατροπή του εθνοκράτους σε εργαλείο πολιτικής χειραγώγησης και ταξινόμησης οδηγεί, αντιθέτως, στην ομογενοποίηση των κρατικών και οικονομικών εξουσιών και στην ιεραρχική διαβάθμιση των πληθυσμών. Η χωροθέτηση των μητροπόλεων σε ζώνες επιλεκτικής πρόσβασης και αποκλεισμού αναπαράγει την αντίστοιχη χωροθέτηση του πλανήτη και αντανακλά την ενδοκοινωνική ανισότητα. Οι φράχτες που υψώνονται απέναντι στα προσφυγικά ρεύματα λειτουργούν και ως φίλτρα επιλεκτικής εισαγωγής με όρους εθνοτικής ταξινόμησης και ως όρια πολιτικής δικαιοδοσίας. Η πολιτική της ποσόστωσης είναι ενδεικτική.

Από την άλλη, το Διαδίκτυο έχει αναδειχθεί σε έναν καινούργιο αν-εδαφικό τόπο, όπου η πολιτιστική πολλαπλότητα και πολυμορφία συγχωνεύεται σε ένα καθολικό, ομοιόμορφο τρόπο άμεσης επικοινωνίας, διαβρώνοντας τον φαντασιακό εγκλεισμό των παραδοσιακών κοινωνιών. Η ομογενοποίηση του μέσου δεν εμποδίζει τον διαφορισμό των σημασιών. Ο κυβερνοπόλεμος μαίνεται εξίσου, μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών, των συμμοριών hacker, των Anonymous, του ISIS, κτλ. Είναι ένας καθαρός πόλεμος πληροφοριών και σημασιών, αποσωματικοποιημένος, σε διαρκή αλληλεπίδραση με την πραγματικότητα, ένα εξαϋλωμένο υπόδειγμα της διασπαρμένης μορφής του σύγχρονου πολέμου. Ακόμη και η τοπολογία του Διαδικτύου αντιστοιχεί στην τοπολογία του σύγχρονου πολέμου, καθώς υπάρχουν πολλαπλοί αντιμαχόμενοι κόμβοι, οι ψηφιακές μάχες συνυπάρχουν με Ιστοσελίδες παιχνιδιών, fandom, ειδήσεων και μόδας, όπως και στον κόσμο οι ζώνες του αποκλεισμού και της εξαίρεσης συνυπάρχουν με περιοχές καταναλωτισμού, κανονικότητας και ψευδοευημερίας.

Όμως η ομογενοποίηση των δυτικογενών κρατικών και

κεφαλαιοκρατικών ελίτ, η στεγανοποίηση και επέκταση της βασικής καπιταλιστικής αντίθεσης μεταξύ διευθυντών και εκτελεστών σε βιοπολιτική αντίθεση, είναι αυτή που ορίζει την εσωτερικότητα του πολέμου. Επιτρέπει π.χ. στο ISIS να εμπορεύεται και να συνομιλεί με διάφορα λόμπι και ελίτ των αντιπάλων της, όπως π.χ. την οικογένεια Ερντογάν.

Οι αντιθέσεις των περιοχικών συμφερόντων εντός, εκτός και στην περιφέρεια του παγκόσμιου δικτύου ρητών εξουσιών, είναι αυτές που ορίζουν την εξωτερικότητα. Η εσωτερικευμένη εξωτερικότητα των μεταβιομηχανικών κοινωνιών, η άνοδος των εθνικισμών και των τοπικισμών αντανakλά παραδοσιακές αντιθέσεις, που ενυπάρχουν ως παραδοσιακές σημασίες βάθους, αλλά είναι ανίκανες να συγκροτήσουν ανεξάρτητες συμπαγείς ταυτότητες. Η εξωτερικευμένη εσωτερικότητα της διεθνούς διπλωματίας συμπλέκεται με την ενεργοποίηση και λειτουργία πολλαπλών συμβάσεων και συναλλαγών, ρητών και κρυφών, όπως π.χ. η TTIP που περιστέλλουν και ακυρώνουν την πολιτική ισχύ των εθνοκρατών, που παραμένουν οι τυπικά νομιμοποιημένες πολιτικές οντότητες και υπηρετούν ως νομιμοποιημένα μονοπώλια βίας.

Απέναντι στην εθνότητα και την διεθνικότητα, ως νέες πολιτικές κατηγορίες αναδεικνύονται η τοπικότητα και η παγκοσμιότητα. Αυτό ισχύει και για τις ελίτ και για τις κοινωνίες, που στήνουν παράλληλα και αντιθετικά δίκτυα επικοινωνίας και πληροφόρησης.

Εν κατακλείδι, ο πόλεμος συνεχίζει να είναι πολιτική. Αυτό, σύμφωνα με τον Παναγιώτη Κονδύλη^[2], εκφράζει καταρχάς την εξάρτηση της πολεμικής προσπάθειας από τις συνθήκες της αντικειμενικής πολιτικής (του κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα και δυναμικού μίας δεδομένης κοινωνίας) και κατά δεύτερον την υποταγή της υποκειμενικής πολιτικής (δηλαδή των πολιτικών προσώπων) στην υφή του εκάστοτε πολέμου, ουσιαστικά δηλαδή την προτεραιότητα της αντικειμενικής πολιτικής έναντι των υποκειμενικών φιλοδοξιών. Αυτό που ο Κονδύλης αποκαλεί αντικειμενική πολιτική στην πραγματικότητα συνυφαίνεται με την

υποκειμενική πολιτική μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό μάγμα. Οι κυρίαρχες σημασίες ορίζουν και θέτουν κυρίαρχους τύπους συμπεριφοράς. Το πραγματικό σημείο διαχωρισμού της υποκειμενικότητας και της αντικειμενικότητας είναι άγνωστο. Η πολιτική καταλήγει πόλεμος όταν θεμελιώνεται στον πόλεμο, όταν δηλαδή εκφράζει την αντικειμενικότητα μίας κοινωνίας υποταγμένης σε μία ολιγαρχία ή με άλλα λόγια, μίας κοινωνίας δίχως πρόσβαση στο μονοπώλιο της εξουσίας.

Και ως πολιτική συνεχίζει να αφορά τη διευθέτηση των πόλων ισχύος και εντός και εκτός. Οι αλλαγές στη μορφή των πολέμων αντιστοιχούν σε αλλαγές στην κυρίαρχη πολιτική. Οι τρομονόμοι, όπως και οι τρομοκρατικές επιθέσεις, αποτελούν και πολεμικά και πολιτικά διατάγματα.

Σημειώσεις:

[1] Βλ. Καρλ Πολάνυι, *Ο μεγάλος μετασχηματισμός*, σελ. 13, εκδ. Νησίδες

[2]Βλ. Παναγιώτης Κονδύλης, *‘Η θεωρία του Πολέμου’*, εκδόσεις Θεμέλιο, 1995

So!our: Συνέντευξη με Αφορμή την Έκδοση του Κόμικ «Αϊβαλί»

Συνέντευξη για τη Βαβυλωνία: Αντώνης Μπρούμας

Το «Αϊβαλί» είναι ένα ελληνικό κόμικ 100άδων σελίδων. Θα μπορούσες να μας το περιγράψεις σε τρεις φράσεις;

Όσο πιο πολύ βυθίζεσαι στη σκοτεινή πλευρά του ανθρώπινου είδους, τόσο πιο ευδιάκριτη γίνεται η λάμψη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Όπως γράφεις στις τελευταίες σελίδες του «Αϊβαλιού», αφορμή για τη συγγραφή του στάθηκε μία μονοήμερη εκδρομή στην ομώνυμη πόλη. Ποια όμως ευαίσθητη χορδή σου χτύπησε η ιστορία του «Αϊβαλιού», για να καταπιαστείς με ένα τόσο μεγάλο έργο;

Σίγουρα έπαιξε ρόλο η καταγωγή των παππούδων και των γιαγιάδων μου που ήταν Μικρασιάτες. Θυμάμαι καθαρά τις αφηγήσεις της γιαγιάς μου της Μαρίας για τη Σμύρνη που φλεγόταν κι εκείνη έπεφτε με απόγνωση στο νερό για να πνιγεί. Απωθημένες εικόνες -κάτι ανάμεσα σε παραμύθι και θρίλερ- που ξαναζωντανεύουν συνήθως όσο μεγαλώνεις και προσπαθείς να βάλεις μια τάξη γι' αυτά που συμβαίνουν στις μικρές ζωές μας. Όταν βρέθηκα λοιπόν στο Αϊβαλί, με κατέκλυσαν ανάκατα συναισθήματα. Βρισκόμουν στο σήμερα και, ταυτόχρονα, σε ένα ολοζώντανο χθες. Και σ' αυτό βοήθησαν τόσο τα σπίτια της πόλης που παραμένουν σχεδόν όπως τα άφησαν οι Έλληνες κάτοικοί τους στην καταστροφή, όσο και στον ιδιαίτερο λόγο του Φώτη Κόντογλου στο «Αϊβαλί, η πατρίδα μου», που κουβαλούσα μαζί μου για συντροφιά.

Εκεί λοιπόν, ξεπήδησαν απρόσμενα ένα σωρό «Γιατί». Και αυτά δεν είχαν να κάνουν μόνο με τις σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων, αλλά γενικότερα για τους ανθρώπους όταν έρχονται αντιμέτωποι σε κοινωνικό επίπεδο με την παράλογη διαχείριση της εύθραυστης ύπαρξής μας. Τον ισοπεδωτικό χείμαρρο της βαρβαρότητας και του μίσους.

Στην εκτύλιξη της ιστορίας του «Αϊβαλιού», ο κομίστας στέκεται άναυδος μπροστά στα προσωπικά δράματα, που προκαλούν οι θηριωδίες μεταξύ των κρατών. Υπάρχει, κατά τη γνώμη σου, κάποιος τρόπος, που αξίζει να ακολουθήσουμε, για να καταστήσουμε για πάντα τον πόλεμο μεταξύ κρατών παρελθόν; Υπάρχει σήμερα ο κίνδυνος να επαναλάβουμε το αποκρουστικό αυτό πρόσωπο της ανθρώπινης ιστορίας;

Δεν υπάρχει «για πάντα», ούτε για τον πόλεμο ούτε για την ειρήνη. Όσο για το «αποκρουστικό πρόσωπο» των ανθρώπων, αυτό ήταν και είναι πάντα εδώ. Μια ματιά στον κόσμο γύρω μας, στη Μέση Ανατολή, στην Ουκρανία, στη βόρεια Αφρική, στις συνοικίες

της Αμερικής και στις πόλεις της Ευρώπης, ακόμα και στο ίδιο το μπουγάζι που περιγράφω στο βιβλίο ανάμεσα στη Μυτιλήνη και το Αϊβαλί το οποίο συνεχίζει να ξεβράζει πρόσφυγες και πτώματα, δυστυχώς επιβεβαιώνει αυτό που σας λέω. Όμως ταυτόχρονα με αυτό το αποκρουστικό πρόσωπο, υπήρχε πάντα και η ανάγκη για μια πιο δίκαιη ζωή. Μια ζωή που θα μπορούς να συμβιώνεις ειρηνικά με τον διπλανό σου, με βασική προϋπόθεση τον αλληλοσεβασμό στις επιλογές και τις ιδέες του άλλου. Στους περισσότερους, κάτι τέτοιο ακούγεται ουτοπικό.

Όμως, αυτή η ουτοπία δεν είναι το ζητούμενο στη συνειδητοποίηση της ανθρώπινης ύπαρξης; Εκείνο που μας ξεχωρίζει από τα αγρίμια που αλληλοσπαράζονται; Άλλωστε, με τα ιδανικά της «ευγένειας», της «καλοσύνης» ή της «δημοκρατίας» δεν μεγαλώνουν οι μπαμπάδες τα παιδιά τους, οι θρησκείες τους πιστούς τους και τα κράτη τους πολίτες τους; Γιατί λοιπόν θεωρούνται «ρεαλιστές» εκείνοι που πρώτοι καταπατούν τα ιδανικά τους; Νομίζω λοιπόν πως αυτός είναι ο δρόμος, κι ας είναι ένας δρόμος χωρίς τελειωμό. Αν πράγματι πιστεύουμε στην εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού, θεωρώ πιο ρεαλιστικό να προσπαθούμε να παραμένουμε κατ' ουσίαν ουτοπιστές.

Με τη διακοπή της έκδοσης του περιοδικού Βαβέλ και τις λοιπές αποτυχημένες εκδοτικές προσπάθειες, ο πλούτος των ελληνικών κόμικς αδυνατεί εδώ και χρόνια να συνάψει μία μόνιμη σχέση με το αναγνωστικό κοινό. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα για κάποια συλλογική προσπάθεια ή πιστεύεις πως θα συνεχίσουμε να κινούμαστε με προσωπικές απόπειρες;

Η οικονομική και... όχι μόνο (για να δανειστώ και τον υπότιτλο της Βαβέλ) κρίση, έχει αλλάξει πολλά από αυτά που θεωρούσαμε δεδομένα πριν λίγα μόλις χρόνια. Όχι μόνο τα περιοδικά κόμικς αλλά γενικότερα τα έντυπα χάνουν τη δύναμή τους. Το διαδίκτυο φαίνεται παρ' όλα αυτά να δίνει διεξόδους επικοινωνίας κι έκφρασης, τόσο στους καλλιτέχνες και τους δημιουργούς κόμικς, όσο και στους αναγνώστες. Και επίσης δίνει ευκαιρίες για δημιουργικές συλλογικότητες και στα κόμικς. Με sites και blogs που οι σκιτσογράφοι δημιουργούν και πειραματίζονται από

κοινού. Όμως το βασικό πρόβλημα δεν είναι το Πώς, αλλά το Τι θέλεις να πεις. Αν αυτό που θέλεις να πεις έχει ουσία και ειλικρίνεια και είναι κάτι που αφορά ουσιαστικά τις ζωές των ανθρώπων, τότε θα βρει τον δρόμο του. Ακόμα και αν είναι, παρά την κρίση, τυπωμένο σε χαρτί.

Προσφάτως έγραψες στην επικαιρότητα σκιτσογραφώντας τον Πρωθυπουργό. Έχει χιούμορ η εξουσία; Γενικότερα, ποια πρέπει να είναι η σχέση του σκιτσογράφου/κομίστα με εξουσίες κάθε είδους;

Η εξουσία έχει χιούμορ, όταν το χιούμορ τη συμφέρει. Συνήθως όμως δεν τη συμφέρει, γιατί η σάτιρα και η γελοιογραφία βρίσκονται από θέση απέναντι στην εξουσία, όποια και αν είναι αυτή. Ακόμα και όταν ο... εξουσιαστής δεν είναι ένας πρωθυπουργός αλλά και ένας άντρας που φέρεται βάνανυσα στη γυναίκα του ή ένα παιδί στο σκυλί του. Οι αυλοκόλακες άλλωστε, ποτέ δεν έκαναν σάτιρα. Καθόλου τυχαία έτσι, η σάτιρα από την εποχή του Αριστοφάνη αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό το... άχτι των εκάστοτε καταπιεσμένων. Είναι η υπεράσπιση της ελάχιστης αξιοπρέπειάς τους. Όσο λιγότερες είναι λοιπόν οι εξαρτήσεις ενός σατιρικού δημιουργού από τη δύναμη της εξουσίας, τόσο καλύτερα μπορεί να κάνει τη δουλειά του.

